

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**LİSANSLI OLARAK OKUL SPORLARINA KATILAN
ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SPORTMENLİK
YÖNELİMİ VE SPORDA SALDIRGANLIK-ÖFKE DÜZEYLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAADETTİN ZOR

BOLU, AĞUSTOS - 2021

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

LİSANS LI OLARAK OKUL SPORLARINA KATILAN
ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SPORTMENLİK
YÖNELİMİ VE SPORDA SALDIRGANLIK-ÖFKE DÜZEYLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAADETTİN ZOR

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Işıl AKTAĞ

BOLU, AĞUSTOS - 2021

KABUL VE ONAY SAYFASI

Saadettin ZOR tarafından hazırlanan “**LİSANSLI OLARAK OKUL SPORLARINA KATILAN ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SPORTMENLİK YÖNELİMİ VE SPORDA SALDIRGANLIK-ÖFKE DÜZEYLERİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı Beden Eğitimi Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.31/08/2021

Jüri Üyeleri

Danışman

İmza

.....

Üye

.....

Üye

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 05/07/2021 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 31 olarak tespit edilmiştir.

Bu çalışma için İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 03.01.2021 tarih ve 2021/02 toplantısında alınan 2021/50 ile izni ile uygulanmıştır.

Yapılan anket uygulamaları için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 10.04.2021 tarihinde E-59090411-44-23974116 sayısı ile izin alınmıştır.

Saadettin ZOR

ÖZET

**LİSANSLI OLARAK OKUL SPORLARINA KATILAN ORTAÖĞRETİM
ÖĞRENCİLERİNİN SPORTMENLİK YÖNELİMİ VE SPORDA
SALDIRGANLIK-ÖFKE DÜZEYLERİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SAADETTİN ZOR
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI:DOÇ.DR.İŞİL AKTAĞ)
BOLU, AĞUSTOS - 2021
(XV + 85 SAYFA)**

Bu Araştırma “Lisanslı Olarak Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sportmenlik Yönelimi Ve Sporda Saldırganlık-Öfke Düzeyleri”ni belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu İstanbul ilinde merkezi sınav sistemi ile öğrenci alan, yüzdelik dilimi 0,01-1 olan, ilk 10 sıradaki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören ve okul takımlarında lisanslı olarak spor yapan 360 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Sezen Balçıklı (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ) ve Gürbüz vd. (2019) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği” kullanılmıştır. Tüm analizler için veriler normal dağıldığından iki ilişkisiz örneklemin karşılaştırılması için bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. İki den fazla ilişkisiz örneklemin karşılaştırılması tek yönlü varyans analizi ANOVA ile yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde tüm alt boyutlarda yüksek düzeyde çıkmıştır. Saldırganlık ve öfke ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde ise orta düzeyde çıkmıştır. Sportmenlik ile saldırganlık ölçeklerinin alt boyutları arasında ve sportmenlik ölçeği alt boyutları ile saldırganlık ölçeğinin saldırganlık alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Sportmenlik, Saldırganlık, Öfke, Ortaöğretim, Lisanslı Sporcu Öğrenciler

ABSTRACT

SPORTSMENSHIP ORIENTATION AND AGGRESSION AND ANGER LEVEL OF SECONDARY EDUCATION STUDENTS WHO HAVE SPORT LICENCE

**MSC THESIS
SAADETTİN ZOR
BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
PHYSICAL EDUCATION TEACHING DEPARTMENT
SUPERVISOR: ASSOCIATE. PROF.DR. İŞİL AKTAÇ
BOLU, AUGUST-2021
(XV + 85 PAGES)**

This research was carried out with the aim of “Sportsmanship orientation and aggression and anger level of secondary education students who have sport licence”. The sample group of the research consists of 360 students who do sports under license in school teams who take students with the central examination system in Istanbul, whose percentile is 0.01 to 1, the top 10 secondary education institutions. Multi-dimensional Sportsmanship Orientation Scale (MSOS) adapted to Turkish language by Sezen Balçıkanlı (2010) was used to collect research data. The Aggression and Anger Scale in Sports which was adapted into Turkish by Gürbüz et al., (2019), was used to measure the level of aggression. Since the data for all analyzes were normally distributed, independent groupst-test was used to compare two unrelated samples. Comparison of more than two unrelated samples was made by one-way analysis of variance. As a result of the research, when the scores of secondary school students from the sportsmanship scale were evaluated, it was found to be high in all sub-dimensions. When the scores they got from the aggression and anger scale were evaluated, they were at a moderate level. It has been revealed that there is a negative significant relationship between the sub-dimensions of sportsmanship and aggression scales, and between the sub-dimensions of the sportsmanship scale and the aggression sub-dimension of the aggression scale. There was no statistically significant difference in aggression and sportsmanship levels according to the branch variable.

KEYWORDS: Sportsmanship, Aggression, Anger, Secondary Education, Licenced Students

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xiii
TEŞEKKÜR	xiv
1.GİRİŞ	15
1.1.Araştırmanın Amacı	16
1.2.Araştırmanın Önemi.....	16
1.3.Problem Cümlesi.....	17
1.3.1. Alt Problemler	17
1.4.Varsayımlar	18
1.5.Sınırlılıklar	18
1.6.Tanımlar	18
2.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	19
2.1 Kuramsal Temeller.....	19
2.1.1.Eğitim Tanımı	19
2.1.2.Beden Eğitimi ve Spor Kavramı	19
2.1.3.Beden Eğitimi ve Sporun Amaç ve Görevleri.....	20
2.1.4.Beden Eğitimi ve Sporun Gençlerin Gelişimindeki Rolü	22
2.1.4.1.Beden Eğitimi ve Sporun Organik Gelişimdeki Rolü.....	22
2.1.4.2.Beden Eğitimi ve Sporun Psiko-motor(Sinir-Kas) Gelişimdeki Rolü ..	22
2.1.4.3.Beden Eğitimi ve Sporun Zihinsel Gelişimdeki Rolü.....	23
2.1.4.4.Beden Eğitimi ve Sporun Ruhsal ve Sosyal Gelişimdeki Rolü	23
2.1.5.Sporun Tanımı	23
2.1.6.Ahlak ve Etik.....	24
2.1.7.Sportmenlik	24
2.1.8.Sportmenliğin Tarihsel Gelişimi	25
2.1.9.Antik Çağ'da Sportmenlik	25
2.1.10.Orta Çağ'da Sportmenlik	26
2.1.11.Yeni Çağ'da Sportmenlik.....	26
2.1.12.Çocuklarda ve Gençlerde Sportmenlik	27
2.1.13.Amatör Kurallar ve Sportmenlik.....	27
2.1.14.Spor Kulüpleri ve Sportmenlik	28

2.1.15.Türkiye’de Sportmenliğin Tarihçesi	29
2.2.Saldırganlık	29
2.2.1.Saldırganlık Nedenleri.....	30
2.2.1.1.Engelleme	30
2.2.1.2.Mensubiyet Duygusu (İrk ve Azınlık Ayrılığı)	31
2.2.1.3.Cinsiyet Faktörü.....	31
2.2.1.4.Kitle Faktörü	31
2.2.1.5.Kültür	32
2.2.3.Saldırganlık Çeşitleri.....	32
2.2.3.1.Reaktif ve Proaktif Saldırganlık.....	32
2.2.3.2.Yıkıcı Saldırganlık	33
2.2.3.3.Atılganlık	33
2.2.3.4.Emir Altında Saldırganlık	34
2.2.3.5.Düşmanlık İçeren Saldırganlık	34
2.2.3.6.Buss’a Göre Saldırganlık	34
2.2.3.7. Feshbach’a göre Saldırganlık.....	35
2.2.4.Saldırganlık Kuramları	35
2.2.4.1.Engelleme-Saldırganlık Kuramı	35
2.2.4.2.Sosyal Öğrenme Kuramı.....	36
2.2.4.3.Biyolojik Kuram	36
2.2.4.4.Psikanalitik Kuram.....	37
2.2.4.5.İpucu ve Uyarılmışlık Kuramı	38
2.2.4.6.Etolojik Kuram.....	38
2.2.4.7.Davranışçı Kuram	39
2.2.4.8.Bilişsel Kuram	39
2.2.5.Sporda Saldırganlık	40
2.3.Öfke.....	40
2.3.1.Kuramlara Göre Öfke	41
2.3.2.Öfkenin Boyutları.....	42
2.3.3.Ergenlerde Öfke	42
2.4. İlgili Araştırmalar.....	43
2.4.1. Konu İle İlgili Yurt İçi Araştırmalar	43
2.4.2. Konu İle İlgili Yurt Dışı Araştırmalar	47
3.YÖNTEM.....	49
3.1.Araştırma Modeli	49
3.2.Evren ve Örneklem	49
3.3.Veriler Toplama Araçları	49
3.4.Verilerin Toplanması	50
3.5.Verilerin Analizi	50
4.BULGULAR	52
4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular	533

4.2.İkinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	54
4.3.Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular.....	55
4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular	56
4.5.Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular	59
4.6.Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular	61
4.7.Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular	63
5. TARTIŞMA	66
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
6.1.Sonuçlar	71
6.2.Öneriler	73
6.2.1. Çalışma İle İlgili Öneriler	73
6.2.2. Gelecek Çalışmalar İle İlgili Öneriler	73
7. KAYNAKLAR	74
8.EKLER.....	82
EK-1.Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği.....	82
EK-2.Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği Kullanım İzni.....	84
EK-3.Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Kullanım İzni	85

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1. Katılımcıların demografik bilgileri	52
Tablo 4.2. Ortaöğretim öğrencilerinin çok boyutlu sportmenlik ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamaları	52
Tablo 4.3. Ortaöğretim öğrencilerinin sporda saldırganlık ve öfke ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamaları	53
Tablo 4.4. Ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ile saldırganlık alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon tablosu	53
Tablo 4.5. Öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin cinsiyete göre bağımsız değişkenler t-test analizi sonuçları	54
Tablo 4.6. Öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyete göre bağımsız değişkenler t-test analizi sonuçları	55
Tablo 4.7. Öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin alt boyutlarına ait toplam puan ortalamaları.....	56
Tablo 4.8. Farklı branşlardaki öğrencilerin sportmenlik düzeyleri alt boyutlarına ait tek yönlü anova sonuçları	57
Tablo 4.9. Öğrencilerin branşa göre sportmenlik puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları	58
Tablo 4.10. Öğrencilerin saldırganlık-öfke düzeylerinin alt boyutlara ilişkin branşa göre betimsel istatistikleri.....	59
Tablo 4.11. Branşları farklı öğrencilerin sportmenlik düzeyleri açısından alt boyutlara ilişkin tek yönlü anova sonuçları	60
Tablo 4.12. Öğrencilerin branşa göre saldırganlık-öfke puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları	61
Tablo 4.13. Öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin alt boyutlara ait spor deneyimine göre puan ortalamaları	62
Tablo 4.14. Branşları farklı öğrencilerin sportmenlik düzeyleri açısından alt boyutlarına ait tek yönlü anova sonuçları	63
Tablo 4.15. Öğrencilerin saldırganlık-öfke düzeylerinin alt boyutlara ilişkin branşa göre betimsel istatistikleri.....	64

Tablo 4.16. Branşları farklı öğrencilerin sportmenlik düzeyleri açısından alt boyutlara ilişkin tek yönlü anova sonuçları	64
--	----

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Engellenme - Saldırganlık kuramının Berkowitz (1993) tarafından tekrar ele alınışı.	39

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

ÇBSYÖ	: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği
CIEPSS	: Uluslararası Spor Bilimleri ve Beden Eğitimi Konseyi
CIFP	: Uluslararası Sportmenlik Konseyi.
CIO	: Uluslararası Olimpiyat Komitesi
df	: Serbestlik Derecesi.
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmayı tamamlamam için desteklerini esirgemeyen ve tezi hazırlama sürecimde her adımı büyük istek ve özveri ile yönlendiren danışman hocam Doç. Dr. Işıl AKTAĞ'a, tez jürisinde yer alarak önemli katkılar sağlayan Sayın Doç. Dr. Gülsen ÖZCAN'a ve Dr. Öğr. Üyesi Önder ŞEMŞEK'e, veri toplama sürecinde yardımcı olan ilgili okulların müdürlerine ve beden eğitimi ve spor dersi öğretmeni arkadaşlarıma, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ve İl Milli Eğitim Şube Müdürü Sayın Muzaffer ZOR'a sonsuz minnet ve teşekkürlerimle.

Çalışmamı tamamlamamda bana verdiği büyük destek için hayat arkadaşım, sevgili eşim Müzeyyen Nisa ZOR'a ve Doç. Dr. Mustafa ZOR'a teşekkürü bir borç bilirim.

1.GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümü, araştırmada ele alınan konuya yönelik temel bilgileri, problem durumunu, araştırmanın amacını, araştırmanın alt amaçlarını, araştırmanın önemini, sınırlılıklarını ve araştırmada kullanılan tanımlamaları içermektedir.

Sportmenlik kavramını insan onuruna saygılı, sportif aktivitenin her alanında adil, dürüst ve ahlaklı olmak olarak düşünebiliriz (Pehlivan, 2004). Sportmenlik, otokontrol, cesaret, sabretme, özgüven, samimiyet, iyilik, onurlu ve cömert olmak gibi özellikleri bünyesinde barındırır. Türk eğitim sisteminde erdem, ahlak ve sportmenlikle ilgili kazanımlar, ilk ve ortaöğretim müfredatında yer almaktadır.

Beden eğitimi ve spor derslerinde ahlak eğitime yönelik yapılan çalışmalarda, öğrencilerin sportmenliği benimsemeleri için yönlendirilmedikleri, bu kavramı bilmedikleri ve sportmenliğe ilişkin deneyimlerinin olmadığını ve öğrencilerin sportmenlik ilkelerini yok sayarak galip geldiklerinde dahi övüldüklerinin üzerinde durulmuştur (Yıldıran ve Sezen, 2006).

Beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörler antrenmanlar dışında çocukların ve gençlerin değer öğrenimi ve beceri gelişimi üzerinde de durmalıdır. Çünkü etik davranışlar doğuştan kazanılmaz, sonradan öğretilir. İnsanlar doğuştan iyi karakterli olmaz sadece bu kapasiteye sahip doğar. Antrenörlerin ve öğretmenlerin sporla alakalı tüm durumlarda iyiyle kötü arasında olan farkı öğretmesi birinci sorumluluğu olmalıdır (Brown, 2003, akt. Sezen-Balçıkanlı, 2009: 19).

Saldırganlık, sakatlık veya yaralama gibi fiziksel durumlardan uzak duran herhangi bir canlıya zarar verme amacıyla yapılan tüm davranışlar olarak tanımlanmıştır (Kerr, 2005, akt. Öztürk, 2019: 3).

Bandura (1973), bir davranışa saldırganlık denilebilmesi için, içinde bulunulan toplumun kendi değer yargılarının göz önünde bulundurulmasının ve o saldırganlık davranışının o toplumda kişilere veya topluma zarar verme amacının olması gerektiğini belirtmiştir (Akt. Dervent ve diğerleri, 2010).

Saldırganlıkta sporla alakalı dikkat edilmesi gereken iki önemli husus vardır. Birincisi; saldırganlığın hangi amaçlar doğrultusunda yapıldığıdır. İkincisi ise; saldırının hedefidir. Karşısındaki sporcuya zarar verecek tüm hareketleri veya

darbeyi saldırganlık şeklinde değerlendirmemek gerekir. Bu saldırganlığı sınırı, o sporun kuralları ve davranışın hangi maksatla yapıldığıdır (Acet, 2005).

Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında, yapılmış olan bu çalışma alana akademik seviyesi yüksek öğrenciler ile ilgili daha önce çalışma yapılmadığından sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeylerinin belirlenmesi, farklı bir açıdan katkı sağlayacaktır. Gelecekte yapılacak olan yeni etkinlik ve çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik yönelimi ve sporda saldırganlık-öfke düzeylerinin belirlenerek, bu düzeyler arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca cinsiyet, branş ve spor deneyimi değişkenlerinin öğrencilerin sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeylerine etkisi incelenmiştir.

1.2.Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada öğrencilerin sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeyleri belirlenerek, aralarında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak ve bu düzeylerin sporcuların yaş, cinsiyet ve spordaki tecrübelerine göre ne düzeyde farklılık gösterdiğini belirlemek amaçlanmıştır. Sportmenlik kavramı ile ilgili genel anlayış sportif aktivitelerdeki ahlaki ilişkilerle alakalı değer taşıyan standartlardır (Stornes ve Bru, 2002). Sportmenlik kavramı dürüst bir rekabet şeklinde ifade edildiği gibi; saygı, samimiyet, alçak gönüllülük, cömertlik şeklinde de ifade edilmektedir (Stornes ve Ommundsen, 2004, akt. Bozdemir, 2017).

Sportmenliğe dair üç teorik yaklaşım vardır. Bunlardan birincisi sosyo bilişsel teoridir. Bu teoride modelleme ve pekiştirme, sporcuların rekabet ortamlarında uygun olan ve olmayan davranışlarını belirlemektedir. İkincisi, yapısalcı gelişim modellerindeki kavramlardan ve özellikle de ahlaki mantıktan söz etmektedir. Sonuncusu ise, sosyo psikolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşımda sportmenlik yönelimi, bu yönelimin gelişimi ve sportmenliğe yönelik davranışlar olmak üzere üç anahtar etmen bulunmaktadır (Vallerand ve Losier, 1994).

Geçtiğimiz son 30 yıl içinde ek çok ülke uluslararası düzeydeki sportif performansını üst düzeye çıkarmak için spor politikalarında önemli değişiklikler yapmaktadır (Nicholson ve diğerleri, 2010). Bu politika değişikliğinin en önemli nedenlerinden bazıları politik üstünlük, saygınlık ve ekonomik kazanımlardır. Ülkelerin spor politikalarında yaşanan bu değişimin en önemli etkileri hiç şüphesiz

yok ki bu sektörün en temel ögesi olan sporcular üzerinde yaşanmıştır. Örneğin, geçmişle karşılaştırıldığında spor kavramı bireyler ve toplumlar için bir sosyal ağ aracı olmaktan uzaklaşmış sporcu ve ülkeler için farklı fırsatların elde edileceği bir alan olarak görülmeye başlanmıştır (Grix ve Carmichael, 2012).

Sporda şiddet son yıllarda büyük bir sorun haline gelmiş ve bu durum spor alanında çalışan araştırmacıların ve toplumbilimcilerin dikkatini çekmektedir (Conroy ve diğerleri, 2001, akt. Çavdar, 2018). Literatürde yer alan birçok araştırma sporda saldırgan ve öfke davranışlarının nedenlerini incelemekte ve bu davranışların altında yatan nedenleri anlamaya çalışmaktadır (Donahue ve diğerleri, 2009, akt. Çavdar, 2018). Yapılan bu çalışmalara rağmen sporda saldırganlık ve öfke gibi değişkenler arasındaki ilişkinin henüz yeteri kadar incelendiğini söylemek pek mümkün değildir (Vissek ve diğerleri, 2010).

Akademik başarısı yüksek ve iyi puanlarla okullarını kazanan ortaöğretim öğrencileri ile ilgili de daha önce sportmenlik ve saldırganlık-öfke değişkenleriyle bir araştırma yapılmadığı düşünüldüğünde, MEB tarafından uygulanan merkezi sınav sistemi ile öğrenci kabul eden devlet okullarındaki, yüzdelik dilim açısından en üst akademik başarıya sahip ve aynı zamanda okullarının futbol, basketbol ve voleybol gibi takım sporlarında lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin sportmenlik ve saldırganlık-öfke konusundaki fikirleri önem taşımaktadır.

1.3.Problem Cümlesi

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik yönelimi ve sporda saldırganlık-öfke düzeyleri nedir?

1.3.1. Alt Problemler

Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin;

1. Sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Sportmenlik düzeyleri açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Salırganlık-öfke düzeyleri açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Sportmenlik düzeyleri açısından branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Salırganlık-öfke düzeyleri açısından branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

6. Sportmenlik düzeyleri açısından spor deneyimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Saldırganlık-öfke düzeyleri açısından spor deneyimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4.Varsayımlar

Araştırmaya katılacak olan öğrencilerin ölçeklere verecekleri cevaplar gerçek görüşlerini yansıtacağı varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

Bu çalışma 2016-2017 eğitim öğretim yılı itibariyle merkezi sınav sistemi ile İstanbul ilinde bulunan ortaöğretim kurumlarına yerleşmiş, 2020 yılında yüzdelik dilim açısından 0.01-1 arasında bulunan ilk 10 sıradaki ortaöğretim kurumunda okuyan(Galatasaray Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Atatürk Fen Lisesi, Çapa Fen Lisesi, Cağaloğlu Anadolu Lisesi, Hüseyin Avni Sözen Anadolu Lisesi, Yaşar Acar Fen Lisesi, Sakıp Sabancı Anadolu Lisesi, Kadıköy Anadolu Lisesi) futbol, basketbol ve voleybol takımlarında okul lisansı ile oynayan kız ve erkek öğrenciler ile sınırlıdır.

Toplanan veriler, ölçüm araçları olan; kişisel bilgi formunun, Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin ve Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Sportmenlik: Hayatın her alanında; bireylere saygıyı, adil ve dürüst olmayı amaçlayan ve herkesin uyması gereken temel ahlaki değerler olarak tanımlanmaktadır (Tel, 2014).

Fair Play: Fair kelimesi İngilizce olup; adil, hakkaniyetli, kurallara uygun, adillane, dürüstçe anlamlarına gelmektedir. Sporun ahlaki ilkesi fairness ise, adil olma, dürüstlük, iyilik, doğruluk, hakkaniyet anlamına gelmektedir (Orhun, 1992:186).

Saldırganlık: Dolaylı veya doğrudan, kültürel ve sosyal ortamlarda saldırganca kabul edilen, kişisel acı ve maddi zarara neden olan davranışlardır (Şahin, 2003).

Öfke: Gerçek veya varsayılan bir engellenme, tehdit veya haksızlık karşısında oluşan bilişlerle ilgili ve kişiyi rahatsız edici uyarıcıları ortadan kaldırmaya yönelten, güçlü bir duygulardır (Biaggio, 1989).

2.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın problem cümlesine açıklık getirecek kuramsal temellerle, bu konu ile alakalı yapılmış yerli ve yabancı çalışmalara yer verilmiştir.

2.1 Kuramsal Temeller

2.1.1.Eğitim Tanımı

Eğitim, kişinin davranışlarında yaşantılar sonucu oluşan kasıtlı ve istendik davranış değişiklikleridir (Ertürk, 1975, s. 12). İnsanların hayatları boyunca bilgi, beceri ve tutum kazanma süreçleridir. Başka bir ifadeyle de kişilerin toplumla kurduğu etkileşimler doğrultusunda ortaya çıkan davranış değişikliklerine denir (Kılıç, 2009, s. 2-6).

Eğitim; kişileri belli bir hedef doğrultusunda yetiştirme sürecidir. Bunun akabinde bireyin kişiliği ve davranışları değişir. Eğitim ile ilgili her ne kadar ortak hedefler ve amaçlar doğrultusunda bir araya gelinmiş olsa da eğitimden en üst seviyede fayda sağlamak için bireysel farklılıklar göz ardı edilmemelidir (Artut, 2013).

2.1.2.Beden Eğitimi ve Spor Kavramı

Beden eğitimi, hareket etmeyi öğrenmek veya fiziksel aktivitelerin programlı bir şekilde yapılarak gelişme doğrultusunda yaşantı haline getirilmesi yaşama uyarlanmasıdır (Nebioğlu, 2006: 442).

Pedagojik bir disiplinin yanı sıra, bilimsel ve sanatsal açıdan eğitim bilimlerinde olduğu gibi insan davranışları ve alışılmışlıklarına yöneliktir (Güneş, 2004: 2).

Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri o ülkedeki genç bireylerin fiziksel ve zihinsel durumlarıyla bağlantılıdır. Bireye biçilen değer ve bu değerle bağlantılı olacak şekilde bireye verilen eğitimle ilgilidir. Eğitimin amacı da o ülkedeki bireylerin kendilerini keşfetmeleri ve yeteneklerinin farkına varmaları için gerekli alt yapıyı oluşturup en üst seviyede eğitim vermektir. Modern anlamda eğitimin hedefe ulaşması ancak birey, zihinsel gelişimin yanı sıra fiziksel gelişimini de en üst seviyeye getirdiğinde sağlanmış olur (Gökmen, 1988, akt. Eriş, 2020).

Beden eğitimi, kişinin fiziksel ve zihinsel sağlığını korumaya, fiziksel becerilerini geliştirmeye yönelik, çevreye ve kişinin ihtiyaçlarına göre farklılık

gösterebilen, esnek, sportif aktivitelere yönelik araştırmaların ve incelemelerin tamamını içine alan kapsamlı bir etkinliktir (Kılıç ve diğerkleri, 2012).

2.1.3.Beden Eğitimi ve Sporun Amaç ve Görevleri

Beden eğitimi; insanın sinir kas koordinasyonunu çalıştırmak, fiziksel kapasitesini artırmak, kk ve bk kas gruplarının gelişimini desteklemek, diğerk disiplinlerdeki gelişimine katkıda bulunmak, boş zaman planlamak ve değerlendirmek amacıyla yapılmalıdır. Bme ve gelişmede son derece önemli olan beden eğitimi, bilerek ve isteyerek programlandığında çocuğun duygusal, toplumsal ve psikosomatik durumunu olumlu yönde etkiler. Ama beden eğitimi bme ve gelişmede bir amaç değil araçtır. Amaç, bireyin kişiliğini ve bütünlüğünü geliştirme olan faaliyetler bütünüdür (Yalçın, 1995).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurul Başkanlığının 4.12.1987 tarih ve 232 sayılı kararı ile 1987–1988 eğitim ğretim yılı itibariyle uygulanan Yayınlar Dairesi Başkanlığının 30.09.1997 tarihli “İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi ve Spor Dersi ğretim Programlarında genel amaçlar şu şekildedir:

1. Atatürk'un ve uzmanların beden eğitimi ve sporla ilgili belirttikleri cümleleri anlayarak açıklayabilmek,
2. Birey tüm vücut sistemlerini hazırbulunuşluğuna göre kuvvetlendirebilme ve geliştirebilme,
3. Eklem ve Sinir-Kas koordinasyonunu uyumlu hale getirebilme,
4. Vücudu düzgün kullanarak sağlıklı postür oluşturabilme,
5. Beden eğitimi ve sporla ilgili temel bilgi, hareket, beceri ve alışkanlıklar oluşturabilme,
6. Müzik ve ritim ile birlikte koordineli olabilme,
7. Folklorumuzla ilgili bilgi ve becerileri benimseme ve uygulama,
8. Milli bayram ve önemli günlerinin anlam ve ehemmiyetini bilme, bunlarla ilgili organizasyonlara gönüllü olma,
9. İlk yardım ve sağlık kurallarıyla ilgili bilgi, beceri, hareket ve alışkanlıklar sahibi olma,
10. Beden Eğitimi ve sporun sağlığa faydalarını özümseyerek, serbest vakitlerini sportif aktivitetlerle aktif hale getirmeye gönüllü olma,
11. Temiz hava, doğayı sevme ve ondan yararlanabilme,
12. İşbirliği içinde hep beraber için üstesinden gelebilme alışkanlığı edinebilme,
13. Özgüvenli olma ve pratik karar verebilme,

14. Görev ve sorumluluk alma, liderlik, lidere uyum sağlayabilme.
15. Dürüstçe oynama ve spor yapma, kazananı kutlama, mağlubiyeti kabul etme, haksızlığa karşı durabilme,
16. Demokratik yaşamın gerekliliğini yerine getirip yaşamayı öğrenebilme,
17. Kamu yararına hareket edebilme ve koruyabilme,

Beden eğitiminin özel amaçları ise şöyle sıralanabilir:

1. Öğrencilerin ruhsal, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmak,
2. Sağlıklı olabilmek için yaşam kalitesini arttırabilme bilinci kazandırmak,
3. Yaşam kalitesini arttırabilmek için geniş kasları geliştirip, hareketli etkinliklere gönüllü katılmayı istemek,
4. Doğru hareket etme ve düzgün postur alışkanlıkları kazandırmak,
5. Beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin önemini özümseyebilmek,
6. Fiziksel hareketleri inceleyebilme ve yeni hareketler dizayn edebilmek,
7. Hayal kurma yeteneğini, kişisel yaratıcılık ve yapılandırmacılığını geliştirmek,
8. Hayat boyu bilerek ve isteyerek devamlılığı gelebilecek fiziksel etkinlikleri alışkanlık olarak kazandırmak,
9. Grup ve takım çalışmalarıyla başkaları ile sosyal ilişki kurarak olumlu bir işbirliği geliştirmeyi sağlamak,
10. Sorumluluklarını bilen iyi bir takım şefi ve seyirci olabilmek özelliklerini geliştirmek,
11. Otoriteye saygı duyma, yeni kurallar geliştirme, kurallara uyma ve gidişata göre kuralları esnetebilme kabiliyetini kavramak,
12. Diğer bireylere de onlara karşı akliselim, sağduyulu ve özenli davranmayı öğrenebilmek,
13. Kendini gerçekleştirme, pozitif ve negatif yönlerini bilerek hareketlerini kontrol edebilmek,
14. Demokratik bir ortamda diğer bireyler ile mücadele etmek, yenmek ya da yenilmek durumunu olgunlukla karşılamak deneyim kazanmak,
15. Serbest zamanlarını iyi değerlendirmeyi öğrenmek.

Bu amaçların her biri, bireylerin eğitim seviyelerindeki ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine göre daha belirgin ve ölçülebilir bir biçimde düzenlenebilir (Tamer ve Pulur, 2001).

2.1.4.Beden Eğitimi ve Sporun Gençlerin Gelişimindeki Rolü

Erkal ve diğerlerine göre (1998), insan bedeni hareket etme üzerine yaratılmıştır. Organizmanın sağlıklı olarak fonksiyonlarının devam ettirebilmesi için hareket etmesi elzemdir.

Beden eğitimi ve sporun insan gelişimindeki rolünü 4 alanda inceleyebiliriz:

1. Organik Gelişim
2. Psiko-motor Gelişim(Sinir-Kas)
3. Zihinsel Gelişim
4. Ruhsal ve Sosyal Gelişim

2.1.4.1.Beden Eğitimi ve Sporun Organik Gelişimdeki Rolü

Erkal ve diğerlerine göre (1998), beden eğitimi ve spor aktiviteleri plan ve programlı olarak yapıldığında bedenin fiziki kapasitesi ve sağlamlığı artar, bunun akabinde iç organların fonksiyonları da sorunsuz şekilde gelişir. Böylece organizmanın direnci artar ve insan vücudu daha dinç kalarak yorgunluğa karşı direnç artar.

Kas aktiviteleri dayanıklılığı ve kondisyonu artırır. Sürekli yapılan beden eğitimi aktiviteleri kemik yapısını ve buna bağlı olarak bağ dokuların esnekliğini artırarak aktivite ve günlük yaşamda bunlara yapılan baskıya ve gerginliğe karşı direnci artırır. Ayrıca sakatlıklar ve kardiyovasküler sorunların önlenmesi ve olası sorunların giderilmesi konusunda da beden eğitimi ve sporun önemi çok büyüktür (Tamer ve Pulur, 2001:53).

2.1.4.2.Beden Eğitimi ve Sporun Psiko-motor(Sinir-Kas) Gelişimdeki Rolü

Becerilerin gelişmesi kişinin tepki zamanı, hız, güç, sağlamlık, koordinasyon, dengeli esneyebilme, fiziki yapısı, uzunluk, kilo vb. özelliklerin yanı sıra zihinsel ve ruhsal özelliklerine bağlıdır. Motor beceriler yaşam boyu gelişmeye devam eder. Hareket yetenekleri aşamalı şekilde gerçekleşir ve becerilerin üst düzeye ulaşmasında basamak olarak görülmektedir (Aracı, 2001: 27).

Ergenlik dönemindeki bir bireyin psiko-motor gelişimine uygun yapılması planlanan beden eğitim ve spor aktiviteleri, bireyi asla zorlamamalı ve sınırlarını aşmamalıdır. Bu koşullar sağlandığı takdirde tüm motorsal yetileri geliştirmek için bir içerik geliştirilebilir. Bu dönemde yapılan psiko-motor beceri geliştirici aktiviteler bilişsel ve duyuşsal alanlara da hitap etmelidir (Topkaya, 2007: 20).

2.1.4.3.Beden Eğitimi ve Sporun Zihinsel Gelişimdeki Rolü

Erkal ve diğerlerine göre (1998), beceriler kazanılmaz, öğrenilir. Bu sebeple kişinin bu becerileri öğrenmesi için düşünme, algılama, mantık yürütme gibi eylemlere ihtiyaç duyar. Becerilerin öğrenilmesi beyin-kas koordinasyonu ile mümkündür ve bunun haricinde zindelik ve çaba da gerekir.

Beden eğitimi etkinlikleri aracılığıyla insan, doğası, hijyen, virüslerden korunma, sağlıklı ve dengeli beslenme vb. gibi konularda edinir. Bu da insanların daha sağlıklı ve dengeli bir hayat sürmesi konusuna yardımcı olacaktır (Aracı, 2001: 32).

2.1.4.4.Beden Eğitimi ve Sporun Ruhsal ve Sosyal Gelişimdeki Rolü

Barrow'a göre bireyin duygusal gelişimini tamandıktan sonra topluma faydalı hale gelir. Bu sebeple birey önce kendini tanımalı ve uyum sağlamalı daha sonra gruba uyum sağlamalıdır. Çünkü duygusal ve toplumsal gelişim karşılıklı ilişki içindedir (Akt. Aracı, 2001: 33).

Erkal ve diğerlerine göre (1998), yeni bir çevreye uyum süreci gerginliği de beraberinde getirir. Uyum süreci her yaşta sıkıntılıdır. Bu durum ortaöğretim öğrencilerinde daha da karmaşık hale gelir. Çünkü uyum süreci zihinsel ve bedensel hareketle beraber davranış değişikliği gerektirir. Bu durum zamanla kazanılır ve deneyimlerle gelişir.

Bunların haricinde ahlak ve kişilik gelişiminde de beden eğitimi ve sporun rolü büyüktür. Takım sporlarında takım içi bağlılık, sadakat, takım ruhu gibi duygular ahlak ve kişilik gelişiminde çok etkin rol oynar. Oyun öğrenme, içgüdüsel bir dürtüdür ve ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerde yapılması beklenen uygun hal ve hareketleri desteklemektedir (Tamer ve Pulur, 2001: 55).

2.1.5.Sporun Tanımı

Spor, Latince'de birbirinden ayırtmak anlamı taşıyan "Disportere" ya da "Deportere" kelimelerinden türetilmiştir. Zamanla değişerek bugünkü "sport" şeklini almıştır. Türkçeye de uluslararası dil uyumunda dolayı "Sport" kelimesini literatüre eklemiştir ve okunuşuna da "spor" denmiştir (Atasoy ve diğerleri, 2005, s.13).

Kişinin, fiziksel aktivite ve psiko-motor becerilerini, zihinsel,ve sosyal yeteneklerini geliştiren ve bu yetilerini belli kurallar çerçevesinde müsabaka yapmasını hedefleyen eğitici ve eğlendirici olan faaliyetlerdir (İnal, 2003).

2.1.6.Ahlak ve Etik

Spor; insani değerlerin önemsendiği belli seviyede kuvvet ve yetenek gerektiren ve uluslararası kuralları olan yarışmalı ve eğlenceli aktivitelerdir. Spor ahlakı; sporcunun rakibine ve kendisine olan saygısının tezahürüdür. Spor ahlakı; sportmenliğe, sıhhate, birlik ve beraberliğe dayanan insani değerlerdir (Atalay, 2012).

Etik, insanların birbirleriyle ve bağlı bulundukları kurumlarla olan ilişkilerinde yazılı kurallara bağlı olmayan ama uyulmadığı zaman toplumdan değil yine konuya dâhil olan insanlardan tepki alacağı kurallardır (Yüksel, 2005).

Spor etiği, sporun gelişiminde çok önemli rolü olan, sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını, dürüst, şeffaf, objektif ve saygılı olmak gibi evrensel değerler kapsamında yerine getirmeleri, çalışmalarını ilkeler doğrultusunda gerçekleştirmelerini kapsamaktadır (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

2.1.7.Sportmenlik

Sportmenlik, sporcuların müsabakalar sırasında, kurallara zor koşullarda bile tutarlı, sabırlı ve bilinçli şekilde uymaları, fırsat eğitliğini bozmadan haksız kazançları kabul etmemeleri, rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya çalışmamaları, rakibi düşman gibi değil, tam tersine oyunun gerçekleşmesine yardımcı olan, eğit şartlara sahip kişi ve partner gibi görmeleri ve kıymet vermeleri anlamına gelmektedir.

Sportmenlik davranışını kazanmış bir birey, diğerlerinin varlığına inanmış, saygı geliştirmiş, davranışlarını içinde bulunduğu etkinliğin niteliklerine alışmış bireydir. Böyle bir birey de, sosyal bütünlüğü sağlamada gerekli kişiisel nitelikler geliştirmiştir. Bu nitelikleri iyi, cesur, şerefli, güçlü, başkalarının haklarına saygılı, nazik, centilmen olmak ve davranışlarında duygusal tepkiler vermek yerine akıl ve mantık çerçevesine kalabilmek olarak verebiliriz (Mengütay, 1999, akt. Kotan, 2004: 58).

Keating, sportmenlik kavramını; yazılı olan kurallara uymak ve spora ait kurallardan önce eğitlik inancı şeklinde adlandırmaktadır. Gabler's ise sportmenliği, fırsat eğitliği, rakibe saygı ve kurallara bağlı olma şeklinde tanımlamaktadır (Loland, 2002, akt. Küçükateken, 2019).

Genel olarak sportmenliği üç anlamda düşünebiliriz. İlk olarak “iyi oyun” anlamında, ikinci olarak “iyi oyunu sağlayacak ruh hali ve sporcuya yakışan davranış biçimi” anlamında kullanılmıştır. Son olarak ise “iyi oyunun meydana

gelmesi için oyun içindeki bireylerin yapmak zorunda oldukları davranış ve tutumlarının tümü” olarak kullanılmıştır (Erdemli, 1992).

Bu çerçevede sportmenliği kurallarına ilişkin olarak formal ve informal olarak 2 şekilde düşünebiliriz. Bu ayrımı ilk olarak Hans Lenk ortaya atmıştır (Lenk, 1964, akt. Yıldırım, 2004). Formal sportmenlik; oyun kurallarına uyma, kurallar dışına hiçbir suretle çıkmama, bu kuralları kabullenerek bu çerçevede hareket etmekle ilgilidir (Erdemli, 1996). Informal sportmenlik ise, sporcunun eşit şartlarda yarışma isteğini, rakibin uğrayacağı haksızlıklara karşı gelmek için gösterilen çabayı, kendi lehine olmadığında dahi hakemin kararlarına saygı duymayı, lehine olduğunda da hakemlerin doğru karar almalarına yardım etmeyi, kazanırken veya kaybederken sağduyulu olmayı kısaca sporda kuralların dışında yaptırımlarla zorunlu olmayan durumları esas almaktadır (Ateşoğlu, 1974, akt. Yıldırım 2004).

2.1.8.Sportmenliğin Tarihsel Gelişimi

Sporda sportmenlik kavramı tarihte, Antik Çağ Olimpiyat Oyunları, Orta Çağ Şövalye Turnuvaları ve 19.yüzyıl İngiltere’sinin sosyo-kültürel yapısı; özellikle yatılı özel okullarda amatör kurallar ve sosyal sınıflar içerisinde bu kavramın kendine bir mana bulduğu bilinmektedir. Şuan ki haliyle sportmenlik kavramının, 19. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıktığı düşünülmektedir (Yıldırım, 1992, akt. Bozdemir, 2017: 52).

2.1.9.Antik Çağ’da Sportmenlik

Antik Yunan’da yarışmalar için uygulanan kurallara baktığımızda, ilk ve en kolay uygulanan kural, rekabet için kurallardır. Bu kuralların hepsi bilinmemekle birlikte geçmiş zamanlara ait bir eserde M.Ö. 480 senesinde atletizm müsabakalarında çıkış hatası yapanlara kırbaç cezası verildiğinden bahsedilmiştir. Olympia’daki oyunlar esnasında sergilenecek davranışlar ise ikinci tür kurallardır. Aslında ikinci tür kurallar bir yemin törenine benzemektedir. İlk esnada sporcular, ailesindeki erkeklerle ve antrenörleriyle olimpiyatlar boyunca hiçbir hatalı davranışta bulunmayacaklarına dair ant içerler. Sonrasında olimpiyata katılacak sporcular 10 ay boyunca antrenman yaptıklarına dair ant içerler. Son olarak da müsabakaları inceleyenler hile yapmadan karar vereceklerine ve verdikleri kararlar hakkındaki bilgileri saklı tutacaklarına dair yemin ederler. Yeminler alanı açık bir şekilde kural ihlallerinin zor fark edildiği durumları kapsamaktadır. Her şeyi gören bir Tanrı olduğuna inanılması bu cezanın etkililiği artırmaktadır. Yarışmalara

katılmanın ilk şartı olan özgür bir Yunanlı olmak, evli bir çift tarafından dünyaya gelmiş ve hiçbir suç işlememiş olmak ise şartları üçüncü tür kurallarla ilgilidir (Heinemann, 1979, akt. Sezen-Balçıkanlı, 2009: 10).

2.1.10.Orta Çağ'da Sportmenlik

Kelime olarak “sportmenlik” Orta Çağ'da kullanılmamaktadır. Ama sportmenlik dışı davranışlarla alakalı, 1467 yılında yazılan İngiliz Turnuva Kurallarında “faul play” tanımı kullanılmış ve sportmenliğin temeli atılmıştır (Yıldıran, 1992).

Orta Çağ'da şövalyelik ve sportmenlik kavramı arasındaki organik bir bağ vardı. Hatta “fair” kelimesi “şövalyelik” kelimesi ile aynı anlamda kullanılmaktaydı. Bu iki kavram arasında haksız avantajlardan kaçınma, rakibine saygı ve onurlu bir mücadele bakımından benzerlik olmasına rağmen seyirciler turnuvalarda taraflı olurlardı. Krallık gücünün de gösteriş alanı olduğundan turnuvalarda fırsat eşitliğinden ziyade belirli zümrelerin menfaatleri ve gösteril ön plandaydı (Yıldıran, 1992, akt. Teke, 2018: 17).

2.1.11.Yeni Çağ'da Sportmenlik

İlk olarak gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının eğitimi için planlanan yatılı okullar, 18. Yüzyıl boyunca sadece aristokrat zümrenin çocuklarının eğitim gördüğü kurumları dönüşmüş ve az sayıda bulunan öğretmenleri, yetersiz okul binaları, disiplin sorunu olan öğrencilerle de amacından sapmıştır (Yıldıran G, 1992: 174-179).

Aristokratların ilgisizliğinden sonra, eğitime olan ilgi zamanla artmıştır. Onların da onayı ile özel yatılı yüksekokullarda da sporun anlamı kabullenilmiştir (Şahin, 1998). Thomas Arnold isimli okul müdürü sorumluluğundaki Rugby Koleji'nde önce öğrencileri bulundukları çağa uyum sağlamaları için alışılmış geleneklerinden, hal ve tutumlarından uzaklaştırmaya çalışmıştır. Spor ilgisi olmamasına rağmen öğrencilerin sporla birlikte daha saygılı ve disiplinli olacaklarını düşünerek onları kriket ve futbol gibi sporlara yönlendirmiştir. Oyunlar sırasında da sportmenlik dışı davranış sergileyen öğrencilerin öğretmenler tarafından uyarılması talimatını vermiştir. Uppingham okulu müdürü Edward Thring ise okuldaki öğrencilerin günlük hayata daha rahat adapte olmalarını amaçlamıştır. Kişilik gelişiminde sporun önemli olduğuna inanarak cimnastik dersini müfredata koydurmuş ve ilk cimnastik salonunu yaptırmıştır (Vallerand RJ ve diğerleri, 1997, akt. Sezen-Balçıkanlı, 2009: 14).

2.1.12.Çocuklarda ve Gençlerde Sportmenlik

1985 yılında beden eğitimi ve spor derslerinde ahlak eğitimine yönelik yapılan çalışmalarda, öğrencilerin sportmenliği benimsemeleri için yönlendirilmedikleri, bu kavramı bilmedikleri ve sportmenliğe ilişkin deneyimlerinin olmadığını ve öğrencilerin sportmenlik ilkelerini yok sayarak galip geldiklerinde dahi övüldüklerinin üzerinde durulmuştur (Yıldıran ve Sezen, 2006).

Beden eğitimi dersleri öğrencilerden istenilen davranışların kazandırılmasında tek başına yeterli değildir. Bu yüzden eğitim programları ders haricindeki etkinlikleri de kapsayacak şekilde planlanmalıdır. Günümüzde ilk ve ortaöğretim kurumlarında temel hedef olarak verilen “kazanma duygusu” öğretmenleri, yöneticileri ve öğrencileri ahlak dışı davranışlara sürüklemektedir. Uzmanların, öğretmenlerin ve yöneticilerin etkinliklere gönüllülük esasına dayalı olarak katılan öğrencilerin bu yaklaşımını avantaja çevirerek etik değerleri, ahlaki ilkeleri, sportmenlik kavramını geliştirecek türde olan etkinlikleri, kurallara uyma ve saygılı olma kazanımlarını sağlamayı temel almaları gerekmektedir. (Pehlivan, 2004).

Yıldıran’a göre (2004) beden eğitimi dersleri ve okul takımı müsabakaları sportmenlik davranışları kazandırılmasında ve sergilenmesinde kullanılmalıdır. 19. yüzyılda İngiltere’de olduğu gibi beden eğitim etkinlikleri gençlerin ve çocukların karakter gelişimlerine destek olacak şekilde ayarlanmalı ve günlük hayatta da uygulayacakları şekilde öğretmenler tarafından kasıtlı bir şekilde uygulanmalı ve pekiştirilmelidir.

Yere düşen rakibe yardımcı olmak, eğer rakip oyuncu sakatlanırsa topu taca atmak, eğer rakip oyuncu malzemelerini unutmuşsa ona kendi malzemelerini ödünç vermek gibi davranışlar spordaki olumlu davranışları oluşturmaktadır.

Beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörler antrenmanlar dışında çocukların ve gençlerin değer öğrenimi ve beceri gelişimlerine de dikkat etmelidirler. Çünkü etik davranışlar doğuştan kazanılmaz, sonradan öğretilir. Hiç kimse doğuştan iyi karakterli olmaz sadece bu kapasiteye sahip doğar. Antrenörlerin ve öğretmenlerin sporla alakalı tüm aktivitelerde iyi ile kötü arasındaki farkı öğretmesi birinci sorumluluğu olmalıdır (Brown, 2003, akt. Sezen-Balçıklı, 2009: 19).

2.1.13.Amatör Kurallar ve Sportmenlik

Amatör kuralların ortaya çıkış sebebi işçi sınıfını bazı spor branşlarından çıkarmak içindir. Bu sınıfın, sporda centilmenlik kurallarını kavrayamayacağı

kabul edilerek sporun temiz kalması böylece garanti altına alınmak istenmiştir. Lakin günümüzde amatör kurallar bu şekilde anlamlandırılmamaktadır. Özellikle okul takım maçlarında şahit olduğumuz rakibin maça eksik gelmesi, maddi sebeplerden ötürü malzeme eksiklikleri ve ulaşım konusunda yaşanan sıkıntılar gibi örnekler, çocuklara ve gençlere aşılacak istediğimiz rakibe saygı, saha dışındaki centilmenliğin saha içine de taşınması, müsabakanın amacının sadece kazanmak olmadığının amaçlanması gibi amatör ruhu diri tutmak için yazılı olmayan kurallar olarak da adlandırılmaktadır.

2.1.14.Spor Kulüpleri ve Sportmenlik

Kulüp sözcüğü kavram olarak kanunlarda belirtilen kurallar çerçevesinde kurulan belirli bir tüzüğü ve yönetmeliği olan insanların görüşmek, konuşmak ve spor yapmak gibi amaçlarla toplandıkları yerlerdir. Spor kulübü ise belirli kurallara göre kurulan (yasalar, yönetmelikler, tüzükler, sözleşmeler vb.) üyelerinin her birinin yetki ve sorumlulukları olan (başkan, yönetim kurulu üyesi, denetçi, üye, taraftar vb.) gerek amatör gerekse de profesyonel spor branşlarıyla hizmet veren, her yaş grubunun spor yapabileceği tesis, araç ve gereçlere sahip olan, diğer bir yönüyle de üst seviye sporcuların yetiştirilmesini amaçlayan, büyük seyirci kitlesine sahip özel kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Demirci, 1991: 2, akt. Topan, 2011: 45).

Spor kulübü üyeleri, kulüplerine büyük bir ilgi duymakta ve kendilerini kulüpleriyle özdeşleşmektedirler. Kulüp üyeleri sportmenliğin korunmasında dikkatli olmalıdır. Takımlarına duydukları hayranlığın sportmenliği anlaşılmaz bir hale getirmesine izin vermemelidir. Spor kulüplerinin görevi, tamamıyla saygı duydukları düzen tarafından temin edilen düzenleme ve kurallarla sportif davranış ahlakını açıkça belirlemektir. Özellikle sporcuları bu bakış açısıyla eğitme ve sportmenlik idealini harekete geçirmek için bütün imkânları kullanmak onların başlıca görevidir. Bu kuruluşlar spor görünümünün koruyucusudur ve onun saygınlığını kurtarmak için yetkilerini temkinli ama olumlu bir şekilde kullanmalıdır. Bu kuruluşlar şiddeti önlemede önlem almalı ve sportmenlik ruhuna zarar veren ihlalleri önleme çabasında olmalıdır. Çünkü sportmenlik ruhuna verilecek zarar, kulübün kendi değerine vereceği zarar demektir (CIEPSS, CIO, UNESCO, 1998).

2.1.15.Türkiye’de Sportmenliğin Tarihçesi

Türkiye’de, sportmenliğe ilişkin ilk kurumsal yapılanma, Turgut Atakol başkanlığında 1981’de Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) yönetim kurulu tarafından oluşturulan Sportmenlik Komisyonu’dur. Yurt genelinde araştırmalar yapan komite, Türkiye’deki ilk ödülü 1982 yılında İzmir’de yapılan Balkan Yelken Şampiyonası’nda Yunanlı rakibi yanlış yola girince onu uyaran sağır ve dilsiz yelkenci Varol Hepağuşlar’a verdi. 1983 yılında Konya Amatör Lig 1. küme futbol takımlarından Derbentspor’un kalecisi İsmet Karababa’nın, gol kararını vermekte tereddüt eden hakeme topun kale çizgisini geçtiğini kendisi söyleyerek Milli Sportmenlik ödülüne layık görülürken; bisikletçi Ömer Ali Erikçi de Akdeniz turunda bisikleti arızalanan Yunan rakibine büyük bir centilmenlik gösterip, bisikletini vererek Sportmenlik Ödülünü kazanmıştır. O yıl ilk kez 2 sporcu da Türkiye Cumhuriyeti adına CİFP Dünya Sportmenlik Ödülüne aday gösterilmiştir. CİFP Konseyi İsmet Karababa’yı sportmenliğin en büyük ödülü olan “Baron Pierre de Coubertin” ödülüne layık gördü. Ömer Ali Erikçi’de tebrik mektubu aldı. TMOK CİFP’e 1984’te üye oldu ve aidat ödemeye başladı (Türkiye Sportmenlik Konseyi, akt. Topan, 2011: 39).

Ülkemizde sportmenlikle alakalı ilk kaynak 1994 yılında yayımlanan Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından çevirisi yapılan, “Sporda Erdemlik-Sportmenlik” isimli eserdir. Böylelikle sportmenlik kavramı Türkçeye “sporda erdemlik” olarak girmekle beraber daha sonra “sportif erdem” kavramı benimsenmiştir (Yıldırım, 2002, akt. Teke, 2018: 18).

2.2.Saldırganlık

Genel olarak saldırganlık, Baron tarafından, sakatlık veya yaralama gibi fiziksel durumlardan uzak duran herhangi bir canlıya zarar verme amacıyla yapılan tüm davranışlar olarak tanımlanmıştır (Kerr, 2005: 39).

Berkowitz (1993) ise, başka bir canlıya zarar verme amacıyla yapılan her türlü davranış şeklini saldırganlık olarak tanımlamıştır. Grupla veya bireysel şekilde bir başkasına fiziksel veya ruhsal açıdan zarar vermeye çalışılması saldırganlık olarak adlandırılmaktadır (Akt. Dökmen, 2008).

Cox (1985), saldırganlığı başka bir kişiyi incitme amaçlı davranışın sonucu olarak açıklarken (Akt. Yıldız, 2009); Gergen ve Gergen (1986) ise saldırganlığın salt davranışsal olmadığını, davranışa öfke, düşmanlık, patlama gibi duygusal öğelerin de eşlik ettiğini belirtmektedir (Akt. Aktaş ve diğerleri, 2004).

Buss (1961), saldırgan davranışa maruz kalmış bir kişinin yaralanması veya zarar görmesi gerektiğini fakat bunun sadece fiziksel yaralanmalarla veya sakatlanmalarla açıklanamayacağını, kişiyi utanması veya üzülmeye gibi duygusal durumların gözlenmesi gerekliliğini ifade etmiştir (Akt. Arslan ve diğerleri, 2010). Berkowitz (1989), saldırgan davranışın öfke ve saldırganlık tavrı ile şekillendiğini, bu tavrı da saldırganlığa hazır olma ya da saldırgan davranışa olan yatkınlık ya da bu davranışları onaylama olarak adlandırılmıştır (Akt. Çavdar, 2018).

Bandura (1973), bir davranışa saldırganlık denilebilmesi için, içinde bulunulan toplumun kendi değer yargılarının göz önünde bulundurulmasının ve o saldırganlık davranışının o toplumda kişilere veya topluma zarar verme amacının olması gerektiğini belirtmiştir (Akt. Dervent ve diğerleri, 2010).

Saldırganlık sadece bir başkasına veya nesneye değil, kişinin kendisine karşı da gösterilebilir. Eron (1987), bir bireyin kendisine veya bir başkasına fiziksel ya da psikolojik olarak zarar verme niyetiyle meydana gelen davranış biçimi olarak tanımlamıştır. Bu tanımları dikkate alarak bir davranışın saldırganlık içeren davranış şeklinde adlandırılabilmesi için ilk kriter olarak bireyin maksadının baz alınması gerektiği söyleyebiliriz.

2.2.1.Saldırganlık Nedenleri

Saldırganlık davranışını tek bir etken veya tek bir psikolojik durum üzerinden açıklayamayız. Diğer birçok patolojik olayda olduğu gibi, saldırganlıkta da tetikleyen birden çok etmen vardır. Genetik yapı, nörolojik, travmatik, hormonal veya fizyolojik etkenlerin yanında çevresel etmenler, aile yapısı ve bilişsel özellikler de saldırganlığın öğrenilmesinde ve uygulanmasında etkili olmaktadır (Huesmann, 1987, akt. Çelik, 2006).

Saldırganlık nedenleri genel olarak altı alt başlıkta anlatılabilir. Bunlar “Engelleme”, “Mensubiyet Duygusu”, “Cinsiyet Faktörü”, “Kitle Faktörü” ve “Kültür” olarak sınıflandırılır.

2.2.1.1.Engelleme

Belli bir hedefi gerçekleştirmek için odaklanmış bir bireyi, bu hedefinden uzaklaştırmak olarak tanımlanabilir. Herhangi bir arzusu veya ihtiyacı engellenen bir canlıda saldırganlık davranışı görürüz. İhtiyaçların ve arzuların engellenmesi geçmişten günümüze kadar ulaştığına göre saldırganlığın ve şiddetin sürekli olarak ortaya çıkıp sergilenmesi olağandır (Fromm, 1994: 45).

Bireylerin engelleme sonucunda gösterdikleri tepkiler, kişilik yapısı ve kişinin geçmişindeki tecrübelerinden de etkilenebilir. Değişik engelleme tecrübeleri, benzer engelleme durumlarında daha farklı saldırganlık eğilimlerine sebep olabilir (Cüceloğlu, 2005).

2.2.1.2.Mensubiyet Duygusu (İrk ve Azınlık Ayrılığı)

Saldırganlık davranışlarını gördüğümüz bir başka sebep de azınlık olmak veya ırkçılıktır. Tarih içerisinde Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşen beyazların, siyahîlere ve kızılderililere karşı gösterdikleri tavrı bunun içerisine koyabiliriz. Beyaz ırkın köle olarak kullandıkları farklı ırktaki ve renkteki bireylerin ve azınlıktakilerin asla özgür olamayacağı düşüncesi ve kölelerin hak arayışı, isyan etmeleri, kavgaları ve hatta iç savaşa kadar devam eden süreçleri kolay kolay çözümü olmayacak bir mesele olduğunu da göstermektedir. İrkçılığa uğrayanların zaman içerisinde öncelikle ekonomik olarak aynı seviyeye gelecekleri sağlanabilirse bir nebze de olsa bu durumun önüne geçilebilir. Fakat ekonomik olarak zayıf olan beyazların ve siyahların her fırsatta kavga edecekleri de herkes tarafından bilinmektedir (Erkal, 1986: 83).

Spor açısından bakacak olursak özellikle milli maçlarda bu sorun göze çarpmaktadır. Rakip tarafların maçın skorundan ve sonucundan bağımsız olarak spor dışına çıkarak dini inançları da meselenin içine dâhil ederek olayları ırkçılığa kadar götürdüklerine defalarca şahit olunmuştur (Karasüleymanoğlu, 1989).

2.2.1.3.Cinsiyet Faktörü

Erkeklerin vücudunda yaratılıştan gelen testosteron hormonu sebebiyle saldırganlığa daha yatkın oldukları, öte yandan dişilik hormonu olan östrojenin de bunu nötr hale getirdiği bilinmektedir. Erkeklere fazladan verilen testosteron hormonu sebebiyle saldırganlıklarının arttığı ama kadınlarda bu etkinin olmadığı görülmektedir. Bu durumun erkek beyninin testosteron hormonuna duyarlı olmasından kaynaklandığı ile açıklanabilir (Dervent, 2010).

2.2.1.4.Kitle Faktörü

Kitle bireylerin rastgele bir araya gelmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir ortamda kişilerin bilinçli olması beklenemez. Tamamen birleşmiş bireylerin duygu ve düşünceleri sadece tek bir tarafa toplanır. Genellikle geçici fakat açık özellikler gösteren kolektif bir bilinç oluşur (Dervent, 2007).

Büyük kalabalıklarda davranışların sorumsuzca olma ihtimali daha yüksektir. Bu sebeple bireyler arası iletişim oldukça zayıf ve ilkel hale gelir.

Seyrettiği spor müsabakasında taraftar şartlar gereği oldukça gürültülü ve yakın temaslı hale gelir. Bu da bireyin davranışlarını yönetmesindeki en büyük etkidir. Farklı özelliklere sahip bireylerle birlikte olma durumu kişide heyecan ve adrenalin seviyesini artırır. Kalabalık durumu bile insanda miknatıs görevi görebilir (Koruç ve Bayar, 1989: 43, akt. Tutkun ve diğerleri, 2010).

2.2.1.5.Kültür

Kültür, insanın hayatını devam ettirdiği çevresiyle olan bağı ve hayal dünyasında yaratarak oluşturduğu, nesilden nesile aktarılan, duygu, düşünce ve davranışların bütünüdür (Kurtiç, 2006: 60).

Yapılan araştırmalar sonucunda toplumsal şiddetin günümüze dek en çok üstünde durulan sebebi ekonomik yetersizliğin toplumsal huzursuzluk ve sorunlu aile yapısı ile birlikte şiddet davranışlarına bulaşma oranları arasındaki bağlantıdır (Kiper, 1984: 99).

2.2.3.Saldırganlık Çeşitleri

2.2.3.1.Reaktif ve Proaktif Saldırganlık

Price ve Dodge de (1989), saldırganlığı reaktif (tepkisel) ve proaktif (araçsal) saldırganlık olarak iki şekilde adlandırmışlardır (Akt. Çavdar, 2018). Reaktif saldırganlığın temeli engelleme saldırganlık modeline dayanmaktadır. Kızgınlığa, öfkeye ve düş kırıklığına sebep olma ihtimali olan durumlar karşısında savunma güdüsüyle gösterilen tepkidir (Berkowitz, 1993; Dollard ve diğerleri, 1939). Endişe veren bir olayla ilgili, savunma amaçlı verilen doğal bir tepkidir (McAdams ve Lambie, 2003, akt. Çavdar, 2018). Proaktif saldırganlık ise belli bir hedefe yönelik dış etmenler tarafından yönlendirilen istendik ve yıkıcı bir tepkidir (Bandura, 1973). Tehditle alakalı bir tepki değildir (Deptula ve Cohen, 2004).

Araçsal saldırganlık biçimini spor müsabakalarında çokça görmekteyiz. Burada amaç rakibini sakatlamak veya ona zarar vermek değil, rakip oyuncuyu durdurmaktır. Basketbol müsabakasında potaya sayı atmaya giden rakibine faul yapmak buna bir örnektir (Kabak, 2009: 103).

Araçsal saldırganlık, kendine avantaj sağlamak gibi hedeflere ulaşmak için motive olunan planlı bir agresifliktir. Uygulayan tarafından önceden hesaplanıp, tasarlanır ve şahsidir (Russell, 2008: 39, akt. Öztürk, 2019).

Sporda ulaşılacak istenen hedefler para, şöhret, isim duyurma gibi şeyler olabilir. Saldırganlığı yapan sporcular saldırganlığı bu amaca giden hedefte bir araç

olarak görebilirler. Eğer bu amaca ulaşırlarsa bu davranışları pekişir ve bu durum saldırganlıkla amaca ulaşabileceği izlenimi yaratır (Açak, 2011: 74).

Berkowitz saldırganlığı, araçsal ve düşmanca olmak üzere 2 başlıkta toplamıştır. Araçsal saldırganlık, isteklerle ortaya çıkmış, kızgınlık ve düşmanlık gibi duyguların olmadığı, belirlenen hedefler doğrultusunda kullanılan saldırganlık çeşididir. Düşmanca saldırganlık ise, kişiye rahatsızlık veren bir canlıdan, nesneden veya herhangi bir başka durumdan hoşlanmaması durumundan kaynaklı yoğun öfke içeren saldırganlık çeşididir (Aronson ve diğerleri, 2005, akt., Çelik, 2006, s. 20).

2.2.3.2.Yıkıcı Saldırganlık

Yıkıcı saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlıkla aynı anlamda düşünülebilir. İnsanlar beklentilerini gerçekleştiremediği zamanlarda hayal kırıklığı, üzüntü, korku gibi değişik duygular içerisine girebilirler. Bu duygu yoğunluğu içindeki birey, toplumun kabul etmesinin mümkün olmayacağı saldırgan bir tutum içerisine girebilir. Burada, kişi kendine zarar verdiğiğine inandığı şeye doğru hareketle, zarar verme amacını taşımaktadır (Bostan ve Kılıcıgil, 2008).

2.2.3.3.Atılmanlık

İnsanların kendi menfaatleri için kendisini rahatça ifade edebilmesi, başka insanların haklarını da gözeterek kendi hakkını araması atılmanlık olarak tanımlanmaktadır (Tutkun ve diğerleri, 2006: 15).

Atılmanlık meselesi çok yönlü bir kavram olması nedeniyle, bu konuyla ilgili tanımlar yapılmış ve kişilik özelliği taşımaktan öte öğrenilmiş, duruma özel sözlü ve sözsüz davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (Tiryaki, 1996: 73).

Atılmanlık, kişiler arası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Atılmanlık aynı zamanda bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir (Derwent ve diğerleri, 2010).

Atılmanlık ile saldırganlık arasında temel bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Saldırganlıkta kişi karşısındakilerin haklarını gözetmemekte, onlara saygı duymamakta, düşüncelerini kabul ettirebilmek için şiddet ve zorlama gibi yollara başvurmaktadır. Atılmanlık davranışında düşünce kabul ettirilmeye çalışılırken, saygı çerçevesi içerisinde yapılmaktadır. Ancak atılmanlık gösteren kişiler kendilerine saygısızlık ve haksızlık yapılmasına izin vermezler (Kabak, 2009).

2.2.3.4.Emir Altında Saldırganlık

Bir müsabaka esnasında antrenör tarafından sporcularına yönelik telkinleri ile maçı kazanmak için her şeylerini ortaya koymaları gerektiği söylenip, o sporcuların sahada rakiplerine yönelik saldırgan davranışlarda bulunmasına da emir altında saldırganlık denilmektedir.

2.2.3.5.Düşmanlık İçeren Saldırganlık

Müsabaka esnasında futbolcunun rakibine faul yapması, basketbolcunun rakibine dirsek atması, boksörün rakibine nakavt için yumruk atması amaç yönelimli saldırganlığa girer ve bu tarz saldırganlıklar düşmanlık amacı taşıyan saldırganlık olarak görülmemelidir.

Spor müsabakaları, yoğun rekabet duygusu içeren, saldırganlık davranışlarının yaşandığı ortamlara evrilebilir. Özellikle yarışma sporlarında, saldırganlığın sınırlarını, o spor dalının özellikleriyle sporcunun davranışındaki niyet ve kasıt belirler. Örneğin; “elense çekmek” yalnızca güreş sporuna; “yumruk atmak” yalnızca boks ve dövüş sporlarına özgü bir davranış olduğu için diğer spor dallarında kullanılması cezayı gerektiren saldırgan bir eylemdir (Özerkan, 2004).

Tüm bunların haricinde bazı saldırganlık çeşitleri daha vardır. Bunlardan ilki duygusal saldırganlıktır. Duygusal saldırganlık, karşısında bulunan bireyi duygusal yönden yaralamak, onu sıkıntıya sokmak, ruhsal yönden yıpratmak, güvenini azaltmak gibi amaçlar taşır. Genel olarak fiziksel ve sözel saldırganlığı aynı zamanda duygusal bir boyutu da vardır (Akyüz ve diğerleri, 2002).

2.2.3.6.Buss’a Göre Saldırganlık

Buss’a göre (1961) saldırganlık 3’e ayrılmaktadır. Bunlar; aktif veya pasif, fiziksel veya sözel ve doğrudan veya dolaylı saldırganlıktır.

Aktif saldırganlık; belirli bir hedef doğrultusunda karşıdaki insana zarar verme amacıyla yapılan yıkıcı bir davranış biçimidir. Burada amaç kişinin canını yakmaktır. Pasif saldırganlık ise, kişiye zarar vermek veya canını yakmak amacıyla değil de, kişinin amacına ulaşmasını engellemek için yapılan saldırganlık biçimidir.

Fiziksek saldırganlık; bireye vurmak, itmek gibi fiziksel temas içeren davranışların olduğu saldırganlık biçimidir. Sözel saldırganlık ise, kelimelerle kişiyi psikolojik olarak rahatsız etmek, üzme şeklinde yapılan saldırganlıktır.

Doğrudan saldırganlık; bireyi kışkırtarak sinirlenmesini sağlayarak, uyaranların direkt olarak bir başkasına yönlendirmesiyle gerçekleşen saldırganlık

biçimidir. Dolaylı saldırganlık ise, çeşitli yollarla gizlilik içerisinde bireye zarar verme eylemlerine verilen addır (Akt. Walker ve Richardson, 1998).

2.2.3.7. Feshbach’a göre Saldırganlık

Feshbach saldırganlığı 2 alt tip saldırganlık olarak ayırmıştır.

Birinci Alt Tip: “Koruyucu”, “Atılğan”, Tepkisel”, “Duygusal” veya “Sıcakkanlı” başlığı altında toplamıştır. Bu alt tipler bir başkası tarafından başlatılan sözel veya fiziksel saldırıya karşı verilen tepki olarak adlandırılır. Bu tür saldırganlığın amacı, duygusal üstünlük ve kontrol kurmaktır.

İkinci Alt Tip: “Proaktif”, “Araçsal”, “Yıkıcı” veya “Soğukkanlı” başlığı altında toplamıştır. Bu tür saldırganlığın amacı, karşı tarafa üstünlük kurarak, onlara hükmedip kontrol etmektir (Lui, 2004).

2.2.4.Saldırganlık Kuramları

Saldırganlık insanlık tarihi boyunca tüm toplumlarda görülen bir durumdur. Bu sebeple; saldırganlık içeren davranışların nasıl olduğu ve nereden kaynaklandığını açıklamak için çokça görüş ve kuramlar meydana gelmiştir.

2.2.4.1.Engelleme-Saldırganlık Kuramı

Bu kuram ilk olarak Dollard ve arkadaşları tarafından 1939 yılında ortaya atılmış ve bazı revizyonlar geçirmesine rağmen hala geçerliliğini koruyan bir kuramdır. Bu kurama göre bir saldırganlık eylemi bireyin bir engelleme ile karşılaşması sonucu ortaya çıkar (Dollard ve diğerleri, 1939: 127).

Engelleme bir kişi veya başka bir şeyden de gelebilir. Bireyin iç dünyasında yaşadığı çatışmalardan da gelebilir (Goldstein ve Carr, 1981, akt. Eroğlu, 2009). Bu kuram saldırganlık davranışının içgüdülerden kaynaklanmadığını, engellemeler sebebiyle oluştuğunu savunmaktadır.

Engellenme duygusu ne kadar yoğun yaşanırsa kişide yol açtığı rahatsızlık durumu o denli yüksek olur ve saldırganlık direkt saldırganlığın kaynağına yönlendirilir. Buna karşı konulduğunda ise birey kendine veya herhangi bir nesneye saldırganlık davranışı gösterir. Saldırganlık, içinde bulunulan rahatsızlıktan kurtulmak için bir deşarj yolu olarak da kullanılabilir (Michaud, 1991, akt., Efilti, 2016, s. 27).

Berkowitz (1993), engelleme eyleminin saldırganlık davranışına direkt olarak etki etmeyebileceğini, sosyal koşulların veya bu sosyal koşullara müsait davranışların öğrenilmesi ve uygulanmasında sosyal ipuçlarının önemli olduğunu ve sosyal öğrenme gibi etmenlerin de saldırganlık dürtüsünden kaynaklı

saldırganlık davranışlarını dönüşmesinde önemli rol oynamakta olduğunu belirtmiştir. Kişinin saldırganlık davranışı gösterdiği ortamlarda, itici bir uyaranla karşılaşmasından bahsetmiş fakat bu itici uyaranın kişide öfke hissini uyandırıp her zaman saldırgan davranış eylemiyle sonuçlanmayacağını belirtmiştir. Özetle her engelleme eyleminin saldırganlık içeren bir davranışa yol açmayabileceğini belirtmiştir (Akt. Yıldız, 2009). Genel olarak Berkowitz (1990), engelleme kuramında engellemeyi “ istenen hazzın karşılanamaması” şeklinde tanımlamıştır ve bu engellenmenin şiddetinin amaçlanan hedefin değerinin ne kadar olduğuna ve hedefe ulaşmayı engelleyen olguların önem derecesine göre değişiklik gösterdiğini iddia etmiştir (Akt. Eroğlu, 2009).

2.2.4.2.Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı Bandura tarafından ortaya atılmış bir kuramdır. Bandura (1973), saldırganlığın doğuştan veya içgüdüsel olduğunu değil, yaşantılar ve çevre etkisiyle öğrenilen bir davranış olduğunu söylemiştir.

Çevresindeki yetişkinlerin saldırgan tutumlarını şahit olan, bu tutumların pekiştirildiğini, cezai işleme uğramadığını gören ve iyi bir şey olduğunu düşünen çocuklarda saldırgan davranışların görülmesi oldukça normaldir. Hatta bu davranışların fiziki olarak gözlemlenebilen bir ortamda olmasına gerek olmadan, medya yoluyla dolaylı şekilde de saldırganlık davranışları sergilemeyi öğrenebileceği ifade edilmiştir (Bandura, 1973: 123; Geen, 1975: 270, akt. Öztürk, 2019).

Bandura bu kuramı geliştirirken daha çok araçsal saldırganlık üzerinde yoğunlaşmıştır. Bireyin amacına ulaşmak için yapacağı saldırgan davranışların, diğer sosyal davranışlarda olduğu gibi gözlem yoluyla öğrenilerek bireyin sosyal çevresi ile ilgili inançlarını ve beklentilerini şekillendirmesi yoluyla ortaya çıkabileceğini belirtmiştir (Bushman ve Anderson, 2001: 273).

2.2.4.3.Biyolojik Kuram

Biyolojik kuramın temsilcileri saldırganlık davranışında etkisi olduğu düşünülen genlerin, hormonların ve beyin saldırganlıkta olan ilişkisini anlamaya çalışmışlardır (Öztürk, 2008).

Biyolojik kuram bütün davranışlarımızın kökeni olarak beyin ve dolayısıyla merkezi sinir sistemimiz olduğu kanısından yola çıkarak, saldırganlığın kaynağının beyindeki bazı yapılarla açıklamaya çalışmaktadır (Dervent, 2007).

Bazı kuramcılar saldırganlık konusundaki çalışmalarında, beynin değişik sinir bölümlerince denetlendiğini belirtmiştir. Örneğin; öfke tepkisinin ve buna bağlı saldırgan davranışın amigdala, yan hipotalamus, mesensafalonun bazı bölümleri ve merkezdeki gri madde gibi çeşitli bölgelerin doğrudan elektrik uyarımıyla harekete geçebileceği, septum, singulumun katları ve kuyruksu çekirdek gibi başka yapıların uyarılmasıyla da engellenebileceğini ortaya koymaktadır (Tiryaki, 1996).

Bu kuramın ilgilendiği bir başka konu da kromozomlar ve saldırganlık ile ilgili ilişkidir. Saldırganlık ve erkeklik kromozomu arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Kadınlarda XX, erkeklerde YY şeklinde olan kromozomlar bazı erkeklerde XYY şeklinde görülebilmektedir ve bu fazladan olan “Y” kromozomu da saldırganlığı artıran şey olabileceği düşünülmektedir (Erkiner, 2012).

2.2.4.4.Psikanalitik Kuram

Bu kuramın en önemli savunucusu Sigmund Freud’dur. Freud saldırganlığın doğuştan gelen bir güdü olduğunu savunmuştur. Freud’a göre ölüm (Thanatos) ve yaşam (Eros) insan hayatındaki iki temel güdüdür. Eros, hayatı devam ettirebilmek için olumlu dürtüleri, Thanatos ise kendini yok etmeye yönelen ölüm isteğinin var olduğunu açıklamaktadır (Doğan, 2005).

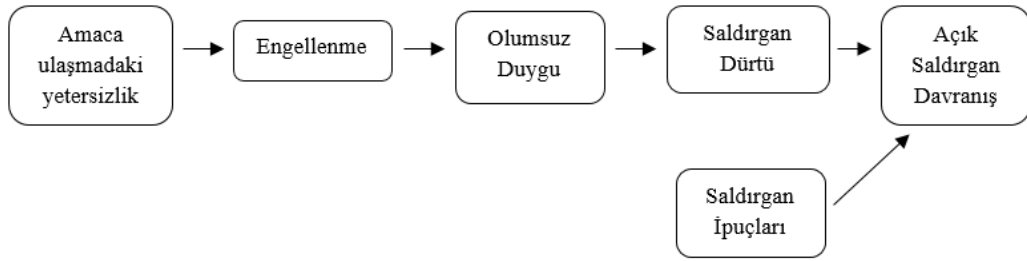
Freud’un katarsis kavramına göre; saldırganlık bireyin sağlığı için mecburi ve yararlı bir davranıştır. Saldırganlık davranışı makul seçeneklerle çevreye yönlendirilemezse kişide psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet verebilir. Saldırganlık davranışı dışarıya vurulduğunda ise enerji boşalacağı için kişilerin hayatlarının sonraki dönemlerinde yaşanabilecek olası sorunların önüne geçecektir (Eysenck, 2009; Vatandaş, 2003).

Psikanalitik kuramın bir diğer savunucusu Adler’e göre saldırganlığın insanların kendi ihtiyaçları doğrultusunda, bu ihtiyaçları gidermek amacıyla hali hazırda var olan bir içgüdü olduğunu ve bunun birçok yönlendirmeye açık olduğunu belirtmiştir. Kültürün de saldırganlık dürtüsünü göstermek için etkin olabileceğini savunmuştur (Brewer ve Crano, 1994, akt., Eroğlu, 2009, s. 23).

Bir diğer kuram savunucusu Fromm’a göre ise saldırganlık her zaman zararlı olmayabilir. Zararlı ve zararsız olarak iki çeşidinin olduğunu savunmuştur. Arzular doğrultusunda diğer canlılara zarar verecek hale gelen saldırganlığa zararlı saldırganlık, doğuştan var olan ve insanın kendisini koruma içgüdüleriyle var olan dürtüsel saldırganlığa ise zararsız saldırganlık demiştir (Fromm, 1982).

2.2.4.5.İpucu ve Uyarılmışlık Kuramı

Berkowitz' göre (1993) engellenme, öfke şeklinde tanımlanan duygusal uyarılmışlık halinin artmasına sebep olur. Ama öfkeli olma hali anında saldırganlığa sebep olmaz. Çünkü engellemeyi yapan kişi eğer hemen saldırgan davranışta bulunursa cezalandırılacağını düşünebilir ve çevresel şartlar uygun olana kadar saldırgan davranışta bulunmaz. Ortam uygun olduğunda saldırgan davranışı gösterir.

Şekil 2.1. Engellenme-Saldırganlık kuramının Berkowitz (1993) tarafından tekrar ele alınışı

Sportif etkinlikler ve müsabakalar esnasında Berkowitz'in saldırganlık kuramı ile ilgili çokça örnekler mevcuttur. Örnek olarak futbol maçı esnasında hakemin göremeyeceği yerlerde rakibe tekme veya dirsek atmak gibi şeyler söylenebilir.

2.2.4.6.Etolojik Kuram

Hayvanları doğal ortamlarında inceleyerek, hayvan davranışları ile ilgili bilgi almak için çalışan bilim dalına etiyoloji denir. Bu kurama göre saldırgan davranışın sebebi biyolojik yapıdır. Hayvanlarda ve insanlarda herhangi bir uyarandan bağımsız içgüdüsel bir davranış ile dışavurumu olarak adlandırılır. Bu kuramın öncülerinden Lorenz, saldırganlık eyleminin temel bir ihtiyaç olduğunu, hayvanların herhangi bir engelleme ile karşılaştıklarında saldırganlıklarının başka bir boyuta taşınabileceğini ifade etmiştir (Freedman ve diğerleri, 1978).

Lorenz (1966), saldırganlığın kaynağının içgüdüsel olduğunu iddia etmiş ve insanların hayvanlardan bir farkı olmadığını belirtmiştir (Akt. Eroğlu, 2009).

Hayvanların saldırganlıklarını araştıran Lorenz, balıklar üzerinde yaptığı gözlemlerde, bazı erkek balık türlerinin kendi türlerinden olan balıklara saldırdıklarını fakat diğer balıklara saldırmadıklarını fark etmiştir. Fakat içlerinden bir tanesi hariç diğer tüm erkek balıklar dışarı çıkartıldığında kalan balığın diğer balıklara saldırgan

davranışlarda bulunduğunu fark etmiştir. Bu durumdan yola çıkarak kendi türünden balıklarla yalnız kaldığında ona da zarar verebileceğini anlamıştır (Freedman ve diğerleri, 1989, akt, Tutkun ve diğerleri, 2010). Lorenz bu durumu; herhangi bir canlının hayatta kalma içgüdüyle ortak yaşam alanını paylaştığı diğer canlılardan daha güçlü olma isteğinden kaynaklandığı şeklinde açıklamıştır.

Lorenz (2008), insan sahip olduğu enerjiyi, toplumsal ve bireysel açıdan kabul görecektir şekilde boşaltması gerektiğini savunmuş ve bunun için de uygun yollardan birinin sportif faaliyetler olduğunu belirtmiştir (Akt. Çavdar, 2018).

Bu kuram göre saldırganlık ile ilgili, canlıların yaşamını sürdürebilmesi için mecbur olduğu, doğuştan gelen ve uygun yer ve zamanda kullanılabilecek içgüdüsel bir dürtü olduğunu anlayabiliriz.

2.2.4.7.Davranışçı Kuram

Bu kuramın önemli temsilcilerinden biri olan Skinner, saldırganlığa sebep olacak şeylerin ne olduğunu anlayabilmek için çevre ve davranış ilişkisinin üzerinde durulması gerektiği söylemiştir (Corey, 2015).

Bu kuramın savunucuları saldırganlığı model alma, koşullanma, ceza, taklit ve uyarılmışlık gibi kavramlar üzerinden açıklamıştır. Bu davranışın onay görmesi ve ödüllendirilmesi saldırganlık davranışının devamına sebep olur. Ancak ceza saldırganlığa önlem olmakla birlikte saldırganlığın sebebi de olabilir (Karabıyık, 2003).

Bu kurama göre saldırganlığı belirleyici hale getiren şey, bireyin bu davranışı gerçekleştirdikten sonra çevrenin kendisine verdiği tepkidir (Atkinson ve diğerleri, 1999, akt. Çelik, 2006).

2.2.4.8.Bilişsel Kuram

Bu kuramın savunucuları sosyal davranışların kişinin doğduğu andan itibaren şahit olduğu olaylardan ve bu olaylardan sonra kişiler tarafından oluşturulan şemalar tarafından yönlendirildiğini belirtir (Jarvinen, 2001, akt., Çelik, 2006, s. 44).

Bilişsel öğrenme süreci bazı aşamalardan oluşur. Bu aşamalar şu şekildedir; ipuçlarını kodlama, yorumlama, tepki oluşturma, tepkileri değerlendirme, tepkiyi seçme ve davranışa dönüştürme (Kurtyılmaz, 2005).

İlk aşamada zihinde oluşturulan şemalar vasıtasıyla yaşanan olay kişi tarafından zihinde kodlanır. Bu tarz bir olaya maruz kaldığında da tepki verilir ve süreç başlar. Bu süreçte ipuçları fark edilir ve bilişsel işleme aktarılır. Yorumlama

aşamasında bu ipuçları değerlendirmeye alınır ve etkileşim sonucu çevreyle karşılaşılan olaylara anlam verebilmek için diğer tarafın davranışlarına anlamlar yüklenir. Saldırganlık ile ilgili yapılan yükleme esnasında oluşturulan şemalar harekete geçer ve şema içinde saldırganlık içeren davranışlar seçilir. Diğer aşamada kişilerin saldırganlık davranışı gösterme ihtimali saldırganlık ile ilgili oluşturulan şema sayısı ve bu şemalara ulaşabilme durumuyla alakalıdır. Şema sayısı fazla ve basit bir şekilde ulaşılabilir ise saldırganlığı gösterme ihtimali artmaktadır (Moeller, 2001, akt. Kurtyılmaz, 2005).

Bir diğer aşamada kişi problemi çözmek için oluşturduğu tepkileri ve stratejileri bilişsel süzgecinden geçirmeye başlar. Olması muhtemel tepkiler bazı kriterlere göre düşünülür (Lochman ve Dunn, 1993, akt. Çelik 2006).

Son aşamada ise kişi; kendi bilişsel süzgecinde oluşturduğu tepkileri sergileyebileceği yöntemi tayin eder. Bu aşamada birbirinden farklı iki tane karar verme süreci vardır. Birinci olarak kişinin inançlarına, değerlerine ev ahlaki normlarına göre değerlendirilir. İkinci olarak da tepkilerin doğurduğu pozitif ve negatif sonuçları içerik ve nicelik bakımından değerlendirilir (Fontaine, 2005; Jarvinen, 2001).

2.2.5.Sporda Saldırganlık

Sporda saldırganlık ile alakalı ideolojik ve bilişsel olarak iki farklı tutum vardır. Bunlardan birincisi olayı tüm gerçekliğiyle olduğu gibi, hiçbir şekilde çarpıtmadan açıklamaya çalışarak değerlendirmeye çalışır. İkincisi ise, olayın toplumsal ve ahlaki kurallarıyla ters düşen kısmıyla ilgilenmeyerek sportif davranışları en olumlu yönleriyle göstermeye çalışır (Jezy, 2008).

Sportif etkinlikler içerisindeki saldırganlığın amacı; rakipleri hâkimiyet altına alarak üstünlük sağlamak ve saldırganlık üzerine bir strateji kurarak rakibe zarar vermektir (Grange ve Kerr, 2010, akt. Çavdar, 2018).

Saldırganlığın spor açısından üzerinde durulması gereken iki önemli hususu vardır. Birincisi; saldırganlığın hangi amaçla yapıldığıdır. İkincisi ise; saldırının yöneldiği hedeftir. Rakibe zarar verecek her davranışı veya darbeyi saldırganlık olarak nitelendirmemek gerekir. Bu saldırganlığı sınırı, o spor dalının kuralları ve yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıttır (Acet, 2005).

2.3.Öfke

Öfke, doğuştan gelen ve insan hayatının ilk senelerinde gelişen, gündelik yaşamın içerisinde çok sık oluşan, doyurulmamış arzulara, istenmedik sonuçlara ve

bir türlü karşılanamayan beklentilere karşı verilen son derece doğal, evrensel, kaba kuvvet içermeyen, hayatın devam edebilmesi için gerekli olan duygusal bir tepkidir (Avcı, 2006; Balkaya, 2006).

Budak ise (2000) öfkeyi, “Engellenme, saldırı, tehdit, yoksun bırakma, kısıtlama vb. gibi hallerde hissedilen ve büyük oranda neden olan şeye veya şahsa yönelik saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen yoğun olumsuz bir duygu” olarak tanımlamıştır.

2.3.1.Kuramlara Göre Öfke

Psikoanalitik yaklaşım, öfke davranışının temelinde olan şeylerin, insanın bilincinin dışında saklanmış olduğunu ve doğuştan geldiğini söylemekte ve saldırganlık ile öfke arasında bir fark görmemektedir. Freud, saldırgan davranışın dışarı vurulmaması halinde insanın içinde bir enerji birikeceğini ve o biriken enerjinin ifade edilememiş birçok davranış bozukluğuna sebep olacağını belirtmiştir (Cüceloğlu, 2005).

Bilişsel davranışçı kuramcılar, öfkenin oluşmasında bilişsel süreçlerin önemine değinmektedir. Bu durumda kişinin idrak seviyesi, konuları değerlendirmesi ve istekleri öfke duygusunun meydana gelmesinde etkili olmaktadır (Edmondson ve Conger, 1996: 267).

Albert Ellis’in Akılcı Duygusal Yaklaşım kuramında, duygu ve tepki oluşumu ABC modeliyle anlatılmaktadır. A, hareketi başlatan durumdur, bir realiteyi, olayın varlığını, bireyin davranışını veya tutumunu içerir. B, bireyin A ile ilgili inanışlarından ve sözlü ifadelerinden oluşur. C, sonuç ya da bireyin duygusal tepkisidir (Nelson-Jones, 1982: 48-50).

Sosyal öğrenme kuramı ise öfke tepkilerinin bireyin içerisinde bulunduğu kültüre bağlı olarak öğrenildiğini, çevresel etmenlerin de bu davranışların öğrenilmesinde önemli etkisinin olduğunu söylemektedir. Sosyal kuramcılar öfkenin yaşanmasında sosyal yapının etkisinin yüksek olduğunu söylemektedir. Bu sebeple öfkenin dışı vurumunda cinsiyet farklılıklarının olduğu söylenebilir. Bu farklılık toplumsal cinsiyet rol algısından kaynaklanmaktadır. Erkekler öfke ifadesini açıkça dışı vururken, kadınların öfkelerinin ifade etmelerinin önüne engel koymuşlardır (Kenndy, 1992: 154-153).

Biyolojik kuram ise, saldırganlık ve öfke davranışların sebebi olarak insanın sinir sisteminin ve endokrin sisteminin oluşturduğu vücudun işleyişindeki aksaklıkları görmüştür (Johnson, 1972, akt. Kısaç, 1999: 63-74).

2.3.2.Öfkenin Boyutları

Öfkenin birçok boyutu vardır. Öfkenin fiziksel boyutu; kişinin bir engellenme veya öfke duygusunu açığa çıkaran bir duruma maruz kaldığında vücudunda karşılaştığı fizyolojik değişiklikler şeklinde söylenebilir. Bedenimizdeki adrenalin hormonları sinir sisteminin etkisi altındaki tüm organları aktive eder. Kalbe uyarı gider, kalp damarlarında genişleme meydana gelir, mideye bağlı kan damarları daralır ve sindirimi yavaşlar. Vücuttaki adrenalin düzeyinin daha üst noktaya çıkması kişinin heyecanlanmasına neden olur, bu da kişinin odaklanmasını ve performansı olumsuz etkiler (Tavris, 1982: 86-90). Bu fiziksel değişiklikler kişinin bağımsız meydana gelmektedir (Balkaya, 2004: 109-126).

Bilişsel yaklaşıma göre duygu ve düşünceler birbirleriyle yakın temas halindedir. Bu sebeple bazı zamanlarda duygu ve düşünceler birleşerek aynı düzlemde yer alabilirler. Bu şekilde düşünceler ve duygular kendi kendine konuşmaya dönüşebilir (Nelson-Jones, 1982: 48).

Davranışsal boyutu göre ise öfke, açık motor davranışlar ve sözel ifadeler olarak adlandırılmaktadır. Öfkeye karşı kişiler, uyarıcının çeşidine ve bilişsel durumlarına göre değişik reaksiyonlar gösterirler. Birey bu duyguyu yöneltme, içe yönelme ve kontrol etme şeklinde ifade etmektedir (Kısaç, 1999: 63-74).

Sonuç olarak öfkenin insanoğlunun temel duygularından biri olduğunu söyleyebiliriz. Öfke, genel olarak negatif bir duygu gibi düşünülse de bu enerjinin düzgün bir şekilde boşaltılması insanları zihinsel açıdan rahatlatmaktadır. Buradan yola çıkarak sorunun öfke değil, bu durumun kimlere, nasıl ve ne şekilde yansıtıldığıdır.

2.3.3.Ergenlerde Öfke

Ergenlik, çocukluk ile erişkinlik arasındaki bir zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır. Adölesan dönemi olarak da adlandırılmaktadır. Adölesan olgunlaşma ve büyüme anlamı taşımaktadır. Adölesan dönemde, çocukluktan erişkinliğe geçiş yaparken bazı fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişiklikler gerçekleşmektedir (Aydın, 2005: 173).

Erikson bu dönemde ergenin kimlik bulma arayışı içerisinde olduğunu belirtmektedir. Kimlik bulma tanımında cinsiyet, meslek, din ve ideolojinin önemli olduğunu söylemektedir. Erikson'a göre bu dönem ego kimliği ve rol kargaşasıdır (Akt. Akdeniz, 2007: 11).

Bu dönemde; bebeklik ve çocukluk dönemindeki öfke davranışlarına nazaran daha başka öfke nedenleri vardır. Bu dönemdeki psikolojik ve biyolojik değişiklikler, ergenin bağımsız davranışlarının artmasına sebep olmaktadır. Böylece ebeveynlerden ayrı olma, özerk olma ve bir kimlik sahibi olma isteği o zamana kadar olan dengeyi bozar. Ancak yalnız olmanın getirdiği kaygılar ve güvensizlikler, özerklik isteğine rağmen yetişkinlerin desteğine duyulan gereksinim, akran ve arkadaş grubunun değerleri, kuralların öncelikli olması ve maruz kalınan baskılar ve yönlendirmeler ergenin çatışma ve öfke yaşamasına neden olur (Akt. Aytek, 1999: 4).

Öfkeyi ifade etme şekilleri içinde bulundukları ortama ve etkileşim içinde oldukları kişi ve çevrelere göre değişiklik gösterebilir. Bireyin aile ortamı, aile içindeki rolü, ebeveynleri ile olan ilişkisi ve bunların hepsinin nasıl algıladığının kişilik gelişimiyle derin bir ilgisi vardır (MacKinnon ve Lofquist, 1996: 490). Çünkü öfke duygusu ailenin tüm bireylerinin taklit edilmesiyle öğrenilir. Bundan ötürü ergenlik döneminde öfke en fazla aile içerisinde görülmektedir (Deniz ve diğerleri, 2006: 133-159). Öfkenin her durumda dışarıya yansıtılmasının olumlu bir durum olmadığına da aile ve sosyal çevre tarafından ergene kazandırılması gerekmektedir. Bu şekilde öfkesini ne zaman, nasıl ve kimlere karşı gösterebileceğinin farkında yetişir. Kültürümüzde erkek çocukların öfke duygularını saldırgan bir şekilde dışa vurması kız çocuklarına oranla daha normal karşılanmaktadır. Yaş değişkeni de öfkenin dışavurumunda anne ve baba tutumlarını etkilemektedir (Kulaksızoğlu, 1998: 66-207).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, öncelikli olarak eğitim alanında olmak üzere sportmenlik ve saldırganlık ile ilgili ülkemizde ve yurt dışında tamamlanan araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Konu İle İlgili Yurt İçi Araştırmalar

Balçıkanlı'nın (2003) 4 profesyonel ve 6 amatör futbol ligi takımından toplam 222 futbolcunun fair play anlayışları üzerine ile yaptığı araştırmasında; profesyonel futbolcuların fair play'e yönelik somut davranışlarda amatör futbolculardan daha yüksek oranda kural ihlallerini gerçekleştirdiğini ve bunu normalleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar, profesyonellik başarı isteği ile birleşince fair play'i yok ettiğini göstermektedir.

Kurtyılmaz'ın (2005) Anadolu ve Osmangazi Üniversiteleri'nin Eğitim Fakültesinin tüm bölümlerine devam eden 3366 öğretmen adayının saldırganlık davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasında; öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun saldırganlıklarının orta düzeyde olduğu, erkeklerin saldırganlık düzeylerinin ise kızlara göre önemli bir biçimde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, saldırganlık davranışları ile iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve akademik başarı arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çobanoğlu Güner'in (2005) bireysel ve takımlarda spor yapan sporcuların saldırganlık düzeylerini incelediği çalışmada; Bireysel sporlar (tekvando, güreş yüzme), ve takım sporlarının (basketbol, futbol, voleybol) saldırganlık türleriyle olan ilişkilerine bakıldığında gruplar arasında yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından bakıldığında bayan sporcularla erkek sporcular arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Takım ve bireysel spor yapan erkek sporcular karşılaştırıldığında ise; yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Yıldıran ve Sezen'in (2006) 39 bayan, 61 erkek toplam 100 beden eğitimi öğretmeni adayının sportmenlik ve profesyonellik arasındaki ikilemi ile ilgili yapmış oldukları araştırmasında; beden eğitimi öğretmeni adaylarının önemli bir bölümünün, "Kendi yarar ve yargısına ters düşse bile hakemin doğru karar almasına yardımcı olma", "Rakip takımın maruz kalacağı haksız bir durum için çaba gösterme" ve "Rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya kalkışmama" gibi Fair Play'e uygun davranışları 'profesyonelce' bulmadıklarını; "Hakemi yanıltarak haksız dezavantaj sağlama" ve "Rakibin oynama hakkını yanıltıcı stratejilerle elinden alma" gibi Fair Play'e uygun olmayan davranışları ise 'Taktik olarak akıllı' bulduklarını sonucuna ulaşılmıştır.

Eroğlu'nun (2009) Konya ilindeki liselerde öğrenim gören öğrenciler ve Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan toplam 2242 öğrencinin saldırganlık davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasında; lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık davranışının alt boyutları açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Diğer taraftan

saldırganlık davranışının öğrencilerin cinsiyetleri açısından da anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir.

Dervent ve diğerlerinin (2010) lise öğrencilerinin sportif aktivitelere katılımlarıyla saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 357 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada; spor yapan tüm öğrencilerin (kız, erkek) spor yapmayanlara göre atılganlık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan tüm deneklerde cinsiyetlerine göre fark olmamasına rağmen, spor yapan kızların spor yapan erkeklerden daha fazla atılganlık özelliği gösterdikleri saptanmıştır. Spor yapmayan denekler arasında cinsiyet açısından fark görülmediği belirlenmiştir

Tutkun ve diğerlerinin (2010) takım ve bireysel spor yapan oyuncuların saldırganlık düzeylerinin, saldırganlığı etkileyen bazı faktörler açısından değerlendirilmesi amacıyla bireysel ve takım sporu ile ilgilenen toplam 240 öğrenci üzerinde yapmış oldukları araştırmada; bireysel spor yapan oyuncuların yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık ortalama puanları ile takım sporu yapan oyuncuların saldırganlık ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Topan'ın (2011) Ankara ilinde 500 ortaöğretim öğrencisi ile yaptığı araştırmada; Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği alt boyutlarına ait davranışları incelediğinde bayan öğrencilerin Sosyal Normlara Uyum ve Kurallara ve Yönetime Saygı davranışlarını sergilemede erkek öğrencilerden daha ileride oldukları sonucuna ulaşmıştır. Alt boyutları kulüp deneyimine göre incelediğinde, Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı ve Rakibe Saygı alt boyutlarıyla kulüp deneyimi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sporda Sorumluluklara Bağlılık alt boyutunda ise kulüp deneyimi olan öğrencilerin kulüp deneyimi olmayan öğrencilere göre bu davranışların kendilerini daha fazla ifade ettiğini belirtmiştir.

Balçıklı ve Yıldırım'ın (2011) Süper Lig'deki 7 futbol takımından 130 futbolcunun sportmenlik yönelimleri ve empati eğilimleri ile ilgili yaptıkları araştırmalarında; futbolcularda empatik düşünce düzeyi yükseldikçe sporda sorumluluklara bağlılık, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, düzeyleri anlamlı olarak artmakta; perspektif alma becerileri arttıkça da sosyal normlara uyum düzeylerinin yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım'ın (2017) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi okul ve kulüp takımlarında oynayan 156 oyuncu ile yaptığı araştırmasında; okul ve kulüp takımlarında oynayan sporcuların, müsabakanın her aşamasında genellikle fair play'e uygun davranışları gerçekleştirdikleri, bazı durumlarda ise iç veya dış etkenlerden dolayı fair play'e uymayan davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır.

Kalkan'ın (2017) Amasya ilindeki 12-15 yaş grubu 103 kadın hentbolcunun müsabaka öncesi kaygı durumlarının fair play tutumlarına etkisini incelediği araştırmada; alt boyutlar arasında ceza alma durumuna göre durumluluk kaygı, sosyal normlara uyum, sporda sorumluluklara bağlılık, kurallara ve yönetime saygı ve rakibe saygı puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Korelasyon analizinde ise durumluluk kaygı puanları sosyal normlara uyum, sporda sorumluluklara bağlılık, rakibe saygı puanlarıyla orta düzeyde negatif yönde ilişkili olduğunu, ancak durumluluk kaygı puanları kurallara ve yönetime saygı puanlarıyla ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Nas'ın (2017) PTT 1. liginde profesyonel futbol oynayan 396 sporcu ile yaptığı saldırganlık ve öfke tarzlarının belirlenmesi ile alakalı araştırmasında; futbolcuların sürekli öfke puanlarının genel ortalamanın altında, öfke ifade tarzı ölçeğinin alt boyutlarından öfke içe vurma ve öfke dışı vurma alt boyut puanlarının genel ortalamalardan düşük, öfke kontrol alt boyut puanının ise genel ortalamadan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların genel saldırganlık ve atılgan saldırganlık puanları ortalamanın altında iken edilgen ve yıkıcı saldırganlık puanlarının ortalamanın üzerinde olduğu sonucu elde edilmiştir.

Koç ve Seçer'in (2018) spor bilimleri alanında eğitim gören devam eden 302 üniversite öğrencisinin sportmenlik davranışları ve saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; öğrencilerin sportmenlik davranışlarının ve saygı düzeylerinin cinsiyet değişkeninde kadınlar lehine ve sınıf düzeyleri değişkeninde 1. ve 4. sınıflar lehine göre bazı boyutlarda anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmuştur. Ölçek puanlarının öğrencilerin üniversite takımlarında oynamalarına, aktif spor yapmalarına ve yaptıkları branş türlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Arslan ve Balçıkkanlı'nın (2019) elit seviyedeki kadın voleybolcularda fiziksel performansın empati ve sportmenlik ile bir ilişkisinin bulunup bulunmadığını incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında; fiziksel performansı

üst seviye olan sporcuların, empati ve sportmenlik becerilerinin aynı oranda yükselmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kahya'nın (2020) Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi'nde lisanslı spor yapan ile lisanssız spor yapan 208 gencin sportif faaliyetler içerisinde fair play anlayışlarında bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada; lisanslı sporcular ile lisanssız sporcular arasında sosyal normlara uyum ve sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutlarında, cinsiyet değişkenine göre kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca öfke kontrolü ve fair play konularında eğitim alan gençler ile eğitim almayanlar arasında sosyal normlara uyum ve sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

2.4.2. Konu İle İlgili Yurt Dışı Araştırmalar

Björkqvist ve diğerlerinin (1992) saldırganlık davranışlarında gözlenen cinsiyet farklılıklarının yaşa göre değişip değişmediğini inceledikleri araştırmasında; sekiz yaş grubunda erkeklerin doğrudan saldırganlığa daha sık başvurduğunu, kızların ise çekilme davranışını daha çok sergilediklerini, dolaylı saldırganlık puanları açısından cinsiyetler arasındaki farkın anlamlı olmadığını ortaya çıkarmıştır. On beş yaş grubundaki erkeklerin fiziksel saldırganlığa, kızların ise dolaylı saldırganlık ve çekilme davranışlarına daha çok başvurdukları da saptanmıştır. Bununla birlikte, doğrudan sözel saldırganlık açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tucker ve Parks'ın (2001) 162 üniversite öğrencisi üzerinde yapmış olduğu saldırganlığın meşruiyetine ilişkin algıları ile ilgili konu incelendiğinde; temaslı ve temassız spor branşı ile ilgilenen erkek sporcuların saldırganlık davranış puanlarının kadın sporculardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Miller ve diğerlerinin (2004) uluslararası bir futbol turnuvasında yarışan 12-14 yaş arası 512 erkek ve 202 kız Norveçli genç futbolcuyla yaptığı araştırmalarında sınıf ikliminde sportmenlik davranışlarının farklı koşullara göre değiştiğini ama erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran sportmenlik davranışı göstermede daha iyi olduklarını saptamıştır.

Tsai ve Fung'un (2005), lisede öğrenim gören toplam 302 kadın ve erkek spor müsabakalarına katılan basketbol ve voleybol oyuncusu öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada temassız sporlardan voleybol müsabakalarına katılan öğrencilerin basketbol müsabakalarına katılanlara oranla daha yüksek sportmenlik

değerleri gösterdiklerini bulmuştur. Ayrıca kadın sporcuların erkeklere oranla sportmenlik konusunda daha yüksek değerlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Coulomb-Cabagno ve Rascle'ın (2006) futbol ve hentbol branşındaki kız ve erkek sporcuların saldırganlık düzeylerini, cinsiyet, yarışma seviyesi ve spor türü değişkenlerine göre incelemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında; her iki branş, yarışma seviyesi veya başka bir sebepten kaynaklı saldırganlık da olsa erkek sporcuların kadın sporculara oranla daha fazla saldırganlık davranışı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Lee ve diğerlerinin (2007) farklı ölçme yöntemleri ve farklı sayıda denekle yaptıkları araştırmalarında takım sporuyla ilgilenen sporcuların sportmenlik davranışı gösterme eğiliminin, bireysel sporlarla ilgilenen sporculardan daha yüksek olduğu sonucunu bulmuşlardır.

Keeler'in (2007) 161 kulüp sporcusu üzerinde yaptığı araştırmada, sporcuları spor türüne göre; temas içeren, temas içermeyen, çarpışma gereken veya tamamını kapsayan spor çeşitleri olarak bölmüştür. Kadın ve erkek sporcuların spor türüne göre, düşmansal ve araçsal saldırganlık gösterme seviyeleri karşılaştırılmıştır. Fiziksel temas olan sporlarda düşmansal ve araçsal saldırganlığa göre bir fark bulunamamıştır.

Ibañez ve diğerlerinin (2019) 12-15 yaş aralığındaki 595 öğrencinin katılımı ile saldırganlık ve şiddet tutumlarının kişisel ve sosyal sorumluluk davranışlarına olan etkisini inceledikleri araştırmada; sportmenlik düzeyi yüksek, şiddet eğilimi düşük öğrencilerin kişisel ve sosyal sorumluluk düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. En düşük kişisel sorumluluk düzeylerinin şiddet eğilimi yüksek olan öğrencilerde olduğu belirlenmiştir.

3.YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve analiz yöntemlerine yer verilmiştir.

3.1.Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel desenlerden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Genel tarama modeli içinde yer alan ilişkisel tarama modelinde iki ya da daha fazla değişken arasında ilişki durumu ve düzeyi belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2009). Araştırma veri toplama süresince, gönüllülük esasına bağlı olarak katılımcı sporcu öğrencilere ölçme aracı olan anket açıklanarak uygulanmış ve veriler değerlendirilmiştir.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2016-2017 eğitim öğretim yılında merkezi sınav sistemi ile İstanbul ilinde yüzdelik dilimi 0.01-1 arasındaki ilk 10 okulu kazanmış ve 2020 yılı içerisinde de futbol, basketbol ve voleybol branşlarında okul takımı lisansı bulunan toplam 603 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 360 öğrenciden oluşmaktadır. Verilere ulaşmak için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden ve okul müdürlüklerine dilekçeler yazılarak öğrencilerin elektronik posta bilgileri istenmiş ve ilgili okulların beden eğitimi ve spor dersi öğretmenlerinin de yardımlarıyla anketler çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.3.Veritoplama Araçları

Araştırmada Vallerand, Briere, Blanchard ve Provencher tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Gülfem Sezen BALÇIKANLI tarafından yapılan “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” kullanılmıştır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (ÇBSYÖ-25) 25 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Orijinal MSOS'un alt boyutlarını; Sosyal Normlara Uyum(SNU), Kurallara ve Yönetime Saygı(KYS), Sporda Sorumluluklara Bağlılık(SSB), Rakibe Saygı(RS) ve son olarak Negatif Yaklaşımlar oluşturmaktadır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Türkçe versiyonu 4 faktörlü bir yapıya ve 20 maddeye sahiptir. Orijinalinde 5 alt boyuttan oluşan 5'li likert formunda Beni Hiç Tanımlamıyor (1 puan), Beni Çok Az Tanımlıyor (2 puan), Beni Kısmen Tanımlıyor (3 puan), Beni Oldukça Tanımlıyor(4puan), Beni

Tam Olarak Tanımlıyor (5 puan) şeklindedir. Her alt boyutta da 5 madde bulunmaktadır. Bu boyutlardan alınabilecek en düşük puan 5, en yüksek puan ise 25’dir. Bu bağlamda düşük düzeyi 5-10 puan (1-2), orta düzeyi 11-19 puan (3), yüksek düzeyi ise 20-25 puan (4-5) arası oluşturmaktadır. Cronbach Alpha değerleri ise; Faktör 1 (Sosyal Normlara Uyum) 0,86; Faktör 2 (Kurallara ve Yönetime Saygı) 0,83; Faktör 3 (Sporda Sorumluluklara Bağlılık) 0,91; Faktör 4 (Rakibe Saygı) 0,82’dir. Bizim çalışmamızın Cronbach Alpha değerleri ise; Faktör 1 (Sosyal Normlara Uyum) 0,82; Faktör 2 (Kurallara ve Yönetime Saygı) 0,74; Faktör 3 (Sporda Sorumluluklara Bağlılık) 0,76; Faktör 4 (Rakibe Saygı) 0,86’dır.

Saldırganlık-öfke düzeyinin ölçülmesi için de Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal versiyonu “saldırganlık” (6 madde) ve “öfke” (6 madde) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha içsel tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayılarının a) saldırganlık .79 b) öfke .79 ve toplam ölçek için .83 olduğu bulunmuştur. Bizim çalışmamızda ise, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayılarının a) saldırganlık .85 b) öfke .83 olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, Türk kültürüne uyarlanan SSÖÖ’nin sporcuların müsabaka anındaki öfke ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir. Ölçeğin Türkçe versiyonu 2019 yılında Bülent GÜRBÜZ, Sercan KURAL ve Oğuz ÖZBEK tarafından geliştirilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları doğrultusunda ölçeğin Türk diline ve kültürüne uyarlaması herhangi bir madde çıkarılmadan tamamlanmıştır.

3.4.Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında, İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan izin ile birlikte okullara gidilerek okul müdürlerinden gerekli izinlerin alınmasının ardından beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin de yardımı ile evren-örnekleme belirtilen öğrencilere araştırmacı tarafından aynı günde önce sportmenlik ölçeği sonra ise saldırganlık-öfke ölçeği elektronik posta ile çevrimiçi şekilde uygulanıp araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; ölçeğin alt boyutlarına ait frekans, yüzde dağılımları ve ortalama değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada veri çözümlenmesinde hangi testlerin kullanılacağını belirlemek için

verilerin dağılımlarının normal olup olmadığını belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları normal dağıldığı için One Way Anova ve bağımsız değişkenler t-test olan Independent t testi uygulanmıştır. Öğrencilerin sportmenlik ve saldırganlık düzeylerini belirlemek için ortalama, standart sapma, aralarındaki ilişkiye bakmak için de Pearson korelasyon testleri uygulanmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir.

4.BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, lisanslı okul futbol, basketbol ve voleybol takımları sporcusu ortaöğretim öğrencilerinin demografik özellikleri, sportmenlik, saldırganlık-öfke düzeyleri ve bunların öğrencilerin cinsiyet, branş ve spor deneyimine göre durumlarını belirlemek için yapılan analiz sonuçları yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Katılımcıların demografik bilgileri

Cinsiyet	Erkek	212	58,9
	Kadın	148	41,1
Branş	Futbol	87	24,2
	Basketbol	152	42,2
	Voleybol	121	33,6
Spor Deneyimi	1-2 yıl	77	21,4
	3-4 yıl	155	43,1
	5-6 yıl	72	20,0
	7 ve üzeri	56	15,6

Araştırmaya katılan bireylerin %58,9'u erkek (n=212), %41,1'i kadındır (n=148). Katılımcıların %24'2si futbol (n=87), %42,2'si basketbol (n=152), %36,6'sı voleybol (n=121) branşlarından öğrencilerdir. Katılımcıların %21,4'ü 1-2 yıl (n=77), %43,1'i 3-4 yıl(n=155), %20,0'si 5-6 yıl(n=72), 15,6'sı 7 ve üzeri spor deneyimine sahiptir(n=56).

Araştırmamızın problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeylerine ait veriler aşağıda verilmiştir. ÇBSYÖ'nün alt boyutları olan, "Sosyal Normlara Uyum, Kurallar ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık, Rakibe Saygı" puan ortalamaları Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin çok boyutlu sportmenlik ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamaları

Alt Boyutlar	$\bar{X}$	ss
Sosyal Normlara Uyum	21,85	2,87
Kurallara ve Yönetime Saygı	19,64	2,96
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	22,56	2,40
Rakibe Saygı	19,23	4,00

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin alt boyutlarından almış oldukları puan ortalamaları, “Sosyal Normlara Uyum” alt boyutunda ($\bar{X}=21,85$), “Kurallar ve Yönetime Saygı” alt boyutunda ($\bar{X}=19,64$), “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutunda ($\bar{X}= 22,56$), “Rakibe Saygı” alt boyutunda ($\bar{X}=19,23$) olarak bulunmuştur.

Araştırmamızın bir diğer problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerine ait veriler aşağıda verilmiştir. SSÖÖ’nün alt boyutları olan, “Öfke, Saldırganlık” puan ortalamaları Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin sporda saldırganlık ve öfke ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamaları

Alt Boyutlar	$\bar{X}$	ss
Öfke	16,87	11,63
Saldırganlık	11,63	4,47

Tablo 4.3’e göre öğrencilerin Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin alt boyutlarından almış oldukları puan ortalamaları “Öfke” alt boyutunda ($\bar{X}= 16,87$), “Saldırganlık” alt boyutunda ($\bar{X}= 11,63$) olarak bulunmuştur.

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ile saldırganlık-öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bulgular tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ile saldırganlık-öfke alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon tablosu

	N	X	ss	S.N.U.	K.Y.S.	S.S.B.	R.S.	Öfke	Saldırganlık
S.N.U	360	21,85	2,87	-	.42**	.26**	.52**	-.33**	-.43**
K.Y.S.	360	19,64	2,96	.42**	-	.23**	.47**	-.47**	-.47**
S.S.B.	360	22,56	2,40	.26**	.23**	-	.23**	-.09	-.16**
R.S.	360	19,23	4,00	.52**	.45**	.23**	-	-.32**	-.51**
Öfke	360	16,87	4,55	-.33**	-.47**	-.09	-.32**	-	.57**
Saldırganlık	360	11,63	4,47	-.43**	-.47**	-.16**	-.51**	.57**	-

Tablo 4.4 incelendiğinde lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin ÇBSYÖ'ye ait sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutları ile SSÖÖ'ye ait öfke ve saldırganlık alt boyut düzeyleri arasında (ÇBSYÖ alt boyutları ile SSÖÖ'ye ait öfke alt boyutu düzeyleri arasında sırasıyla ($r = -.33, p < .01$), ($r = -.47, p < .01$), ($r = -.09, p < .01$), ($r = -.32, p < .01$) ve ÇBSYÖ alt boyutları ile SSÖÖ'ye ait saldırganlık alt boyutu düzeyleri arasında sırasıyla ($r = -.43, p < .01$), ($r = -.47, p < .01$), ($r = -.16, p < .01$), ($r = -.51, p < .01$) negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

4.2.İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır? alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Çalışmada lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediğini anlamak için bağımsız değişkenler t-test kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçları tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin cinsiyete göre bağımsız değişkenler t-test analizi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Sosyal Normlara Uyum	Erkek	212	21,17	3,04	-5,859	358	,000*
	Kadın	148	22,82	2,30			
Kurallara ve Yönetime Saygı	Erkek	212	19,04	2,94	-4,754	358	,000*
	Kadın	148	20,51	2,78			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Erkek	212	22,59	2,35	,322	358	,748
	Kadın	148	22,51	2,49			
Rakibe Saygı	Erkek	212	18,18	4,06	-6,204	358	,000*
	Kadın	148	20,72	3,43			

($p < 0.05$)

Tablo 4.5'te sportmenlik düzeylerinin öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre değişkenliğine ilişkin analiz sonuçları verilmiştir. Buna göre, Sporda Sorumluluklara Bağlılık alt boyutunda cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık tespit edilemezken ($p > 0.05$), Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı ve Rakibe Saygı alt boyutlarında cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu farklılık erkek öğrencilerin sosyal normlara uyum puan ortalamalarının ($\bar{X}: 21,17$), kadın

öğrencilerin sosyal normlara uyum puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 22,82),erkek öğrencilerin kurallar ve yönetime saygı puan ortalamalarının ($\bar{X}$:19,04), kadın öğrencilerin kurallar ve yönetime saygı puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 50,51), erkek öğrencilerin rakibe saygı puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 18,88), kadın öğrencilerin rakibe saygı puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 20,72) düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre kadın öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.3.Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır? alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Çalışmada lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız değişkenler t testi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçları tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerinin cinsiyete göre bağımsız değişkenler t-test analizi sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Öfke	Erkek	212	17,42	4,57	2,808	358	,005
	Kadın	148	16,07	4,43			
Saldırganlık	Erkek	212	12,92	4,74	-7,425	358	,000
	Kadın	148	9,78	3,26			

(p<0.05)

Tablo 4.6’da saldırganlık-öfke davranışlarının cinsiyetler arasındaki analizleri verilmiştir. Buna göre, Öfke ve Saldırganlık alt boyutlarında cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. (p<0.05). Bu farklılık erkek öğrencilerin öfke puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 17,42), kadın öğrencilerin öfke uyum puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 16,07) ve erkek öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 12,92), kadın öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 9,78) yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre erkeklerin saldırganlık-öfke düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri açısından branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır? alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Çalışmada lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinin branş değişkenine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Anova kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçları tablo 4.7’de verilmiştir. Tablo 4.7’de branşları futbol, basketbol ve voleybol olan lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık, Rakibe Saygı alt boyutlarındaki ve toplam sportmenlik puan ortalamaları, standart sapmaları, tablo 4.8’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4.7. Farklı branşlardaki lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinin alt boyutlarına ait toplam puan ortalamaları

	Branş	N	$\bar{X}$	ss
Sosyal Normlara Uyum	Futbol	87	20,95	3,01
	Basketbol	152	21,83	2,90
	Voleybol	121	22,53	2,56
	Toplam	360	21,85	2,87
Kurallara ve Yönetime Saygı	Futbol	87	18,45	3,08
	Basketbol	152	19,62	2,99
	Voleybol	121	20,54	2,52
	Toplam	360	19,64	2,96
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Futbol	87	22,40	2,59
	Basketbol	152	22,63	2,24
	Voleybol	121	22,58	2,48
	Toplam	360	22,56	2,40
Rakibe Saygı	Futbol	87	18,36	3,45
	Basketbol	152	19,11	4,41
	Voleybol	121	19,99	3,71
	Toplam	360	19,23	4,00

Analiz sonuçları istatistiksel bilgilerine göre, sosyal normlara uyum alt boyutu en yüksek puan ortalamasının Voleybol branşında ($\bar{X}$ =22,53), en düşük puan ortalamasının ise Futbol branşında ($\bar{X}$ =20,95) olduğu görülmüştür. Kurallar ve yönetime saygı alt boyutunda da en yüksek puan ortalaması yine Voleybol

branşında görülürken ($\bar{X}=20,54$), en düşük Futbol branşına aittir ($\bar{X}=18,45$). Rakibe saygı alt boyutunun ise en yüksek ortalaması Voleybol branşında ($\bar{X}=19,99$) iken en düşük Futbol branşında ($\bar{X}=18,36$) bulunmuştur.

Tablo 4.8. Farklı branşlardaki lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri alt boyutlarına ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyal Normlara Uyum	Gruplar arası	125,680	2	62,840	7,901	0,000*
	Grup İçi	2839,517	357	7,954		
	Toplam	2965,197	359			
Kurallara ve Yönetime Saygı	Gruplar arası	221,021	2	110,510	13,486	0,000*
	Grup İçi	2925,468	357	8,195		
	Toplam	3146,489	359			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Gruplar arası	2,840	2	1,420	0,245	0,783
	Grup İçi	2068,049	357	5,793		
	Toplam	2070,889	359			
Rakibe Saygı	Gruplar arası	138,731	2	69,365	4,408	0,013*
	Grup İçi	5618,044	357	15,737		
	Toplam	5756,775	359			

($p<0,05$ *)

Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre, ortaöğretim öğrencilerinin “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin” alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamalarının branş bakımından karşılaştırılmasında;

Ölçeğin “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutu puan ortalamasında ($F_{(2-357)}= 0,245$, $p>0,05$), anlamlı bir farklılık görülmezken, “Sosyal Normlara Uyum” ($F_{(2-357)}= 7,901$, $p<0,05$), “Kurallar ve Yönetime Saygı” ($F_{(2-357)}= 13,486$, $p<0,05$), ve “Rakibe Saygı” ($F_{(2-357)}= 4,408$, $p<0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark ortaya çıktığı görülmüştür.

Tablo 4.7 ve tablo 4.8 incelendiğinde, Sporda Sorumluluklara Bağlılık alt boyutunda branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık tespit edilemezken ($p>0.05$), Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı ve Rakibe Saygı alt boyutlarında branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılık branşı voleybol olan öğrencilerin sosyal normlara uyum puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 22,53), branşı futbol olan normlara

uyum puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 20,95), branşı voleybol olan ve yönetime saygı puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 20,54), branşı futbol olan öğrencilerin kurallar ve yönetime saygı puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 18,45), branşı voleybol olan saygı uyum puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 19,99), branşı futbol olan öğrencilerin sosyal normlara uyum puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 18,36) yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre branşı voleybol olan öğrencilerin Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı ve Rakibe Saygı düzeylerinin, branşı futbol olan öğrencilerin Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı ve Rakibe Saygı düzeylerinden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği puanlarının hangi branşlar arasında ilişkisi olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey Testi sonuçları tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 4.9. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin branşa göre sportmenlik puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları

Boyut	Branş	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p	Post Hoc
Sosyal Normlara Uyum	Futbol(A)	87	20,95	3,01	2/357	7,90	,000*	A-C
	Basketbol(B)	152	21,83	2,90				
	Voleybol(C)	121	22,53	2,56				
Kurallara ve Yönetime Saygı	Futbol(A)	87	18,45	3,08	2/357	13,43	,000*	A-B
	Basketbol(B)	152	19,62	2,99				A-C
	Voleybol(C)	121	20,54	2,52				B-C
Rakibe Saygı	Futbol(A)	87	18,36	3,45	2/357	4,40	,013*	A-C
	Basketbol(B)	152	19,11	4,41				
	Voleybol(C)	121	19,99	3,71				

Tablo 4.9 incelendiğinde yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri arasında sosyal normlara uyum alt boyutunda ($F_{2-357}=7,90$, $p < .05$), kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda ($F_{2-357}=13,43$, $p < .05$) ve rakibe saygı alt boyutunda ($F_{2-357}=4,40$, $p < .05$) branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($F_{2-357}=7,90$, $p < .05$). Buna göre branş değişkeninin sportmenlik düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Tukey” testi uygulanmış ve sosyal normlara uyum alt boyutunda branşı futbol olan öğrencilerin branşı voleybol olan öğrencilerin sportmenlik düzeyleri arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Fakat branşı basketbol olan öğrenciler ile branşı futbol ve voleybol olan öğrencilerin sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Kurallara ve yönetime saygı alt boyutunda branşı futbol olan öğrencilerin branşı basketbol ve voleybol olan öğrenciler arasında ve branşı basketbol olan öğrencilerin branşı voleybol olan öğrencilerin sportmenlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Rakibe saygı alt boyutunda ise branşı futbol olan öğrencilerin branşı voleybol olan öğrencilerin sportmenlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Fakat branşı basketbol olan öğrenciler ile branşı futbol ve voleybol olan öğrencilerin sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Buna göre branş değişkeni, ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeylerini etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir.

4.5.Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri açısından branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır? alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Çalışmada lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerinin branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Anova kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Tablo 4.10’da branşları futbol, basketbol ve voleybol olan ortaöğretim öğrencilerinin öfke ve saldırganlık alt boyutlarındaki ve saldırganlık-öfke toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, tablo 4.11’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4.10. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerinin alt boyutlara ilişkin branşa göre betimsel istatistikleri

	Branş	N	$\bar{X}$	ss
Öfke	Futbol	87	19,28	4,52
	Basketbol	152	16,51	4,50
	Voleybol	121	15,58	3,98
	Toplam	360	16,87	4,55
Saldırganlık	Futbol	87	13,01	4,48
	Basketbol	152	11,97	4,95
	Voleybol	121	10,21	3,30
	Toplam	360	11,63	4,47

Analiz sonuçları istatistiksel bilgilerine göre, öfke alt boyutu en yüksek puan ortalamasının Futbol branşında ($\bar{X}=19,28$), en düşük puan ortalamasının ise Voleybol branşında ($\bar{X}=15,58$) olduğu görülmüştür. Saldırganlık alt boyutunda da en yüksek puan ortalaması Futbol branşında görülürken ($\bar{X}=19,28$), en düşük Voleybol branşına aittir ($\bar{X}=15,58$).

Tablo 4.11. Branşları farklı lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri açısından alt boyutlara ilişkin tek yönlü anova sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Öfke	Gruplar arası	724,743	2	362,371	19,243	0,000*
	Grup İçi	6722,857	357	18,832		
	Toplam	7447,600	359			
Saldırganlık	Gruplar arası	428,463	2	214,232	11,365	0,000*
	Grup İçi	6729,659	357	18,851		
	Toplam	7158,122	359			

($p<0,05$ *)

Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre, lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin “Sporda Öfke ve Saldırganlık Ölçeğinin” alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamalarının branş bakımından karşılaştırılmasında;

Ölçeğin “Öfke” ($F_{(2-357)}= 19,243$, $p<0,05$) ve “Saldırganlık” ($F_{(2-357)}= 11,365$, $p<0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark ortaya çıktığı görülmüştür.

Tablo 4.10 ve 4.11 incelendiğinde, Öfke ve Saldırganlık alt boyutlarında branşlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılık branşı futbol olan öğrencilerin öfke puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 19,28), branşı voleybol olan öğrencilerin öfke puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 15,58) ve branşı futbol olan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının ($\bar{X}$: 13,01), branşı voleybol olan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarından ($\bar{X}$: 10,21) yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre branşı futbol olan öğrencilerin öfke ve saldırganlık düzeylerinin, branşı voleybol olan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği puanlarının hangi branşlar arasında farklılaştığını bulmak amacıyla yapılan Tukey Testi sonuçları Tablo 4.12’de görülmektedir.

Tablo 4.12. Öğrencilerin branşa göre saldırganlık-öfke puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları

Boyut	Branş	N	$\bar{X}$	ss	sd	F	p	Post Hoc
Öfke	Futbol(A)	87	19,28	4,52	2/357	19,24	,000*	A-B
	Basketbol(B)	152	16,51	4,50				A-C
	Voleybol(C)	121	15,58	3,98				
Saldırganlık	Futbol(A)	87	13,01	4,48	2/357	11,36	,000*	A-C
	Basketbol(B)	152	11,97	4,95				B-C
	Voleybol(C)	121	10,21	3,30				

Tablo 4.12 incelendiğinde yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri arasında öfke($F_{2-357}=19,24$, $p < .05$) ve saldırganlık ($F_{2-357}=11,36$, $p < .05$) alt boyutlarının branş değişkenlerine göre anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Buna göre branş değişkeninin saldırganlık-öfke düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Tukey” testi uygulanmış ve öfke alt boyutunda branşı futbol olan öğrencilerin branşı basketbol ve voleybol olan öğrencilerin saldırganlık-öfke düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Fakat branşı basketbol olan öğrencilerin branşı voleybol olan öğrencilerin saldırganlık-öfke düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Saldırganlık alt boyutunda ise branşı futbol ve basketbol olan öğrencilerin branşı voleybol olan öğrencilerin saldırganlık-öfke düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Fakat branşı futbol olan öğrencilerin branşı basketbol olan öğrencilerin saldırganlık-öfke düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna göre branş değişkeni, ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerini etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir.

4.6.Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri açısından spor deneyimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır? alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Çalışmada lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinin spor deneyimi değişkenine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Anova kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçları tablo 4.13’te verilmiştir. Tablo 4.13’te spor

deneyimleri farklı olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık, Rakibe Saygı alt boyutlarındaki ve toplam sportmenlik puan ortalamaları, standart sapmaları, tablo 4.14’te ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4.13. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinin alt boyutlara ait spor deneyimine göre puan ortalamaları

	Spor Deneyimi	N	$\bar{X}$	ss
Sosyal Normlara Uyum	1-2 yıl	77	21,96	2,73
	3-4 yıl	155	21,90	2,83
	5-6 yıl	72	21,44	3,30
	7 yıl ve üzeri	56	22,11	2,63
	Toplam	360	21,85	2,87
Kurallara ve Yönetime Saygı	1-2 yıl	77	20,14	2,71
	3-4 yıl	155	19,59	2,87
	5-6 yıl	72	19,53	2,90
	7 yıl ve üzeri	56	19,27	3,55
	Toplam	360	19,64	2,96
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	1-2 yıl	77	22,25	2,56
	3-4 yıl	155	22,55	2,32
	5-6 yıl	72	22,83	2,41
	7 yıl ve üzeri	56	22,64	2,40
	Toplam	360	22,56	2,40
Rakibe Saygı	1-2 yıl	77	19,27	3,59
	3-4 yıl	155	19,26	3,84
	5-6 yıl	72	19,19	4,44
	7 yıl ve üzeri	56	19,11	4,50
	Toplam	360	19,23	4,00

Analiz sonuçları istatistiksel bilgilerine göre, sosyal normlara uyum alt boyutu en yüksek puan ortalamasının deneyimi 7 yıl ve üzeri olan öğrencilerde ($\bar{X}$ =22,11), en düşük puan ortalamasının ise deneyimi 5-6 yıl olan öğrencilerde ($\bar{X}$ =21,44) olduğu görülmüştür. Kurallar ve yönetime saygı alt boyutunda da en yüksek puan ortalaması deneyimi 1-2 yıl olan öğrencilerde görülürken ($\bar{X}$ =20,14), en düşük 7 yıl ve üzerine aittir ($\bar{X}$ =19,27). Sporda Sorumluluklara Bağlılık alt boyutunda en yüksek puan ortalaması deneyimi 1-2 yıl olan öğrencilerde ($\bar{X}$ =19,27) görülürken, en düşük 7 yıl ve üzeri deneyimi olan öğrencilere aittir ($\bar{X}$ =19,11). Rakibe saygı alt boyutunun ise en yüksek ortalaması deneyimi 5-6 yıl olan öğrencilerde ($\bar{X}$ =22,83) iken en düşük deneyimi 1-2 yıl olan öğrencilerde ($\bar{X}$ =22,25) bulunmuştur.

Tablo 4.14. Spor deneyimleri farklı lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri açısından alt boyutlarına ait tek yönlü anova sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyal Normlara Uyum	Gruplar arası	16,831	3	5,610	0,677	0,566
	Grup İçi	2948,366	356	8,282		
	Toplam	2965,197	359			
Kurallara ve Yönetime Saygı	Gruplar arası	28,560	3	9,520	1,087	0,355
	Grup İçi	3117,929	356	8,758		
	Toplam	3146,489	359			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Gruplar arası	13,333	3	4,444	0,769	0,512
	Grup İçi	2057,556	356	5,780		
	Toplam	2070,889	359			
Rakibe Saygı	Gruplar arası	1,190	3	0,397	0,025	0,995
	Grup İçi	5755,585	356	16,167		
	Toplam	5756,775	359			

(p<0,05*)

Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre, lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin” alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamalarının branş bakımından karşılaştırılmasında;

Ölçeğin “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” ($F_{(3-356)} = 0,677, p>0,05$), “Sosyal Normlara Uyum” ($F_{(3-356)} = 1,087, p>0,05$), “Kurallar ve Yönetime Saygı” ($F_{(3-356)} = 0,769, p>0,05$), ve “Rakibe Saygı” ($F_{(3-356)} = 0,025, p>0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.13 ve tablo 4.14 incelendiğinde, Sporda Sorumluluklara Bağlılık, Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı ve Rakibe Saygı spor deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

4.7.Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular

“Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri açısından spor deneyimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır? alt problemine ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Çalışmada lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerinin spor deneyimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Anova kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçları tablo 4.15’te verilmiştir. Tablo 4.15’te spor

deneyimleri farklı olan ortaöğretim öğrencilerinin öfke ve saldırganlık alt boyutları ile toplam saldırganlık puan ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 4.16’da ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4.15. Lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeylerinin alt boyutlara ilişkin spor deneyimine göre betimsel istatistikleri

	Spor Deneyimi	N	$\bar{X}$	ss
Öfke	1-2 yıl	77	16,58	4,46
	3-4 yıl	155	17,05	4,47
	5-6 yıl	72	16,58	4,29
	7 yıl ve üzeri	56	17,13	5,27
	Toplam	360	16,87	4,55
Saldırganlık	1-2 yıl	77	11,30	4,28
	3-4 yıl	155	11,66	4,43
	5-6 yıl	72	11,82	4,75
	7 yıl ve üzeri	56	11,75	4,51
	Toplam	360	11,63	4,47

Analiz sonuçları istatistiksel bilgilerine göre, öfke alt boyutu en yüksek puan ortalamasının deneyimi 7 yıl ve üzeri olan öğrencilerde ($\bar{X}$ =17,13), en düşük puan ortalamasının ise deneyimi 1-2 yıl olan öğrencilerde ($\bar{X}$ =16,58) olduğu görülmüştür. Saldırganlık alt boyutunda da en yüksek puan ortalaması deneyimi 5-6 yıl olan öğrencilerde görülürken ($\bar{X}$ =11,82), en düşük ortalama deneyimi 1-2 yıl olan öğrencilere aittir ($\bar{X}$ =11,30).

Tablo 4.16. Spor deneyimleri farklı lisanslı ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri açısından alt boyutlara ilişkin tek yönlü anova sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	ss	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Öfke	Gruplar arası	20,590	3	6,863	0,329	0,804
	Grup İçi	7427,010	356	20,862		
	Toplam	7447,600	359			
Saldırganlık	Gruplar arası	11,962	3	3,987	0,199	0,897
	Grup İçi	7146,160	356	20,073		
	Toplam	7158,122	359			

($p < 0,05$ *)

Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre, lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin “Sporda Öfke ve Saldırganlık Ölçeğinin“ alt

boyutlarından elde ettikleri puan ortalamalarının spor deneyimi bakımından karşılaştırılmasında;

Ölçeğin “Öfke” ($F_{(3-356)} = 0,329$, $p > 0,05$) ve “Saldırganlık” ($F_{(3-356)} = 0,199$, $p > 0,05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.15 ve tablo 4.16 incelendiğinde, Öfke ve Saldırganlık alt boyutlarında spor deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p > 0,05$).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma bulguları ile tartışmaya yer verilmiştir.

Bu araştırmada okullarına merkezi sınav sistemi ile yerleşen, lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik yönelimi ve sporda saldırganlık-öfke düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre ilişkisi incelenmiştir.

Araştırmanın problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeyleri incelendiğinde, çok boyutlu sportmenlik ölçeğinin alt boyutlarında almış oldukları puan ortalamaları, “Sosyal Normlara Uyum” alt boyutunda ($\bar{X}=21,85$), “Kurallar ve Yönetime Saygı” alt boyutunda ($\bar{X}=19,64$), “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutunda ($\bar{X}=22,56$), “Rakibe Saygı” alt boyutunda ($\bar{X}=19,23$) olarak bulunmuştur. Puan kriterlerine göre de “Kurallar ve Yönetime Saygı” ve “Rakibe Saygı” alt boyutlarında orta seviyede, “Sosyal Normlara Uyum” ve “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutlarında ise yüksek seviyede sportmenlik düzeylerine sahip oldukları söylenebilir. Bunun sebebi olarak akademik başarısı yüksek öğrencilerin, bu başarıya ulaşmak için disiplinli bir hayatlarının olması ve zekâ seviyelerini iyi bir şekilde kullanmalarını söyleyebiliriz. Bu sonuç, Ulukan’ın (2020) ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı araştırmasında beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ölçeğinden elde ettiği ortalama puan ile yüksek düzeyde sportmenlik davranışına sahip olduğu bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sporda saldırganlık ve öfke ölçeği alt boyutlarında almış oldukları puan ortalamaları, ortalamaları “Öfke” alt boyutunda ($\bar{X}=16,87$), “Saldırganlık” alt boyutunda ($\bar{X}=11,63$) olarak bulunmuştur. K-20 korelasyon katsayısı referans olarak baz alındığında düşük düzeyde öfke ve saldırganlık düzeylerine sahip olduklarını ve öfke düzeyi arttıkça saldırganlık düzeyinin de arttığını söyleyebiliriz (<https://slideplayer.biz.tr/slide/13663729/>).

Araştırmanın birinci alt problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeylerinin ilişkisi incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuçtan yola çıkarak sportmenlik düzeyi arttıkça, saldırganlık davranışlarının azaldığı söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri açısından **cinsiyet değişkenine göre** farklılık var mıdır sorusu incelendiğinde, sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılıktan söz edilmezken, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ve rakibe saygı alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılık erkek öğrencilerin sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı ve rakibe saygı alt boyut puan ortalamalarının, kadınlarınkinden daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda farklılık olmamasının sebebi olarak ölçek maddelerinde cinsiyet değişkeniyle alakalı soruların olmamasını söyleyebiliriz. Bu değerler göz önüne alındığında kadınların müsabakalar esnasında erkeklerden daha centilmen olduğunu söyleyebiliriz. Duda ve diğerlerinin (1991) çalışmalarında sportmenlik puanlarının cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Tsai ve Fung (2005) erkeklerin saldırgan davranış puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Coulomb-Cabagno, & Rascle (2006), futbol ve hentbol branşıyla ilgilenen sporcularla yaptığı çalışmada erkeklerin kadınlardan daha çok saldırgan olduğunu bulmuştur. Bu sonuçların ışığında kadınların toplumda hem ailede yetiştirilme tarzları, toplumda kendilerine yüklenen değerler ve beklentilerden dolayı kendilerini ifade ederken daha sakin ve uyumlu tavırlar sergilemeleri gerektiği bilinciyle hareket ederek davranışlar sergilediğini söyleyebiliriz. Bu durumun meydana gelmesinde ataerkil toplum yapısının etkili olduğu düşünülmektedir (Bulgu ve diğerleri, 2007). Bunun haricinde kadınların sportmenliği daha çok benimsemesinin sebebi olarak duygusal bir yapıya sahip olmaları da söylenebilir. Bu sonuç, Altun ve Güvendi (2019), Gürpınar ve Kurşun (2013), Mikail ve diğerleri (2019), Koç ve Güllü (2017), Gümüş ve diğerlerinin (2016) sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Fakat Çetinöz ve diğerlerinin (2020) lisans düzeyinde spor eğitiminin alan ve alamayan örgün üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma ile farklılık göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri açısından **cinsiyet değişkenine göre** anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde, öfke ve saldırganlık alt boyutlarının puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık erkek öğrencilerin öfke ve

saldırganlık alt boyutlarındaki puan ortalamalarının kadınlarınkinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Erkeklerdeki bu saldırganlık puan ortalamasının sebebi olarak ergenlik dönemiyle birlikte artan ve orta yaşa doğru da azalmaya başlayan testosteron hormonunun saldırganlığı tetiklediği, bu sebeple de bu örüntünün saldırganlıkla ilişkisinin olduğunu söyleyebiliriz (Björkqvist, 2018). Kadınlardaki saldırganlık puan ortalamasının düşük olmasının sebebi olarak da, spor yapan kadınların sosyo-kültürel yapılarını, içinde yaşadıkları toplumun kadına verdiği önemi, hassasiyet düzeylerini ve ailelerin çocuk yetiştirme konusunda cinsiyet ayrımıyla ilgili tutumlarının olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bayan sporcuların saldırganlıkları, fiziksel güç gösterisi olmayan daha çok zihinsel ve sözel türdendir, bayanların bu saldırgan duygularını ortam buldukları zaman erkeklerden daha etkili olarak ortaya koyabilmektedir (Çobanoğlu, 1993). Bu sonuç, Kurtyılmaz (2005), Certel ve Bahadır (2012), Aktaş (2001), Kafalı ve diğerleri (2017), Öztürk (2008), Efilti (2006), Çelik (2006), Tok (2001), Eroğlu (2009), Tuzgöl Dost'un (2000) sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Fakat çalışmamızdan farklı olarak Güvendi (2020), Çobanoğlu Güner'in (2006) yapmış olduğu araştırmada erkek sporcuların saldırganlık puanları ile kadın sporcuların saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmanın dördüncü alt problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri açısından **branş değişkenine göre** anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde, sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamazken, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ve rakibe saygı alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılık bulunan tüm alt boyutlarda voleybol branşının puan ortalaması en yüksek, futbol branşının puan ortalaması ise en düşük olarak bulunmuştur. Bunun sebebi olarak futbol branşında temasın fazla olması ve kuralların maçın önemine, atmosferine göre hakemlerin inisiyatifiyle esnetilmesi sebebiyle sertliğe izin verilmesi düşünülebilir. Tsai ve Fung (2005) basketbol sporuyla ilgilenenlerin voleybol sporuyla ilgilenenlere oranla sportmenliği daha az önemsediklerini ortaya koymuştur. Araştırmada çıkan sonuçlara da bakacak olursak futbol branşındaki öğrencilerin diğer branşlardaki öğrencilere göre daha az sportmen olduğunu söyleyebiliriz. Bu da literatür ile paralel sonuçlar bulduğumuzu göstermektedir. Literatüre ve çalışmanın sonuçlarına

baktığımızda branşlardaki temas oranı arttıkça sportmenlik davranışlarının azaldığını söyleyebiliriz. Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda farklılık çıkmamasının sebebi olarak ölçek maddelerinde daha çok antrenman performansı ile ilgili soruların sorulması ve örneklemdaki öğrencilerin akademik çalışmalara daha fazla önem vermesi sebebiyle antrenman yapmaya çok fazla fırsat bulamamaları düşünülebilir. Gürpınar ve Kurşun'un (2013) basketbol ve futbol branşıyla ilgilenen 312 öğrenci ile yaptığı araştırmada; basketbolcuların futbolculara göre sportmenlik puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Koç ve Güllü'nün (2016) 550 lise öğrencisinin sportmenlik davranışlarını inceledikleri araştırmalarında; temas olmayan takım sporları ile ilgilenen öğrencilerin, diğer spor türleriyle ilgilenen öğrencilerden sportmenlik davranışlarının daha iyi olduğunu bulmuşlardır. Çalışmamızdan farklı olarak Şahinler ve Ulukan (2020) ve Yıldırım'ın (2018) yaptığı araştırmalarda branşlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Araştırmanın beşinci alt problem cümlesi olan lisanslı olarak okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık-öfke düzeyleri açısından **branş değişkenine göre** anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde, öfke ve saldırganlık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılık bulunan alt boyutlarda, en yüksek puan ortalaması futbol branşında, en düşük puan ortalaması ise voleybol branşında bulunmuştur. Bu durum voleybolcuların rakiple doğrudan temasta bulunmaması, niyet edilen doğrudan saldırganlığın bir yerde dolaylı saldırganlık ile yer değiştirmesi görüşünü desteklemektedir. Ayrıca rakiple temastan dolayı daha fazla engellemeye maruz kalanlar futbolculardır (Çobanoğlu, 2006). Şahinler ve Ulukan'ın (2020) Isparta, Kütahya ve Antalya'da 159 gönüllü öğrenci ile yaptığı araştırmada, bireysel spor yapan oyuncuların, takım sporu yapan oyunculardan daha saldırgan oldukları tespit edilmiştir. Tutkun ve diğerlerinin (2010) takım ve bireysel spor yapan sporcuların saldırganlık düzeyleri ile ilgili yaptıkları çalışmada; bireysel spor yapan sporcuların yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalama puanları ile takım sporu yapanlar sporcuların saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Erşan ve diğerlerinin (2009) yapmış oldukları çalışmada da, takım sporu yapan sporcuların atılganlık puanları ile bireysel spor yapan sporcuların puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulamazken, takım sporu yapan sporcuların atılganlık puanlarını daha yüksek tespit etmişlerdir.

Karakaya'nın (2002) yaptığı araştırmaya göre de takım ve ferdi spor yapanların saldırganlık-öfke düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Araştırmanın altıncı ve yedinci alt problem cümlesi olan okul takımı sporcusu ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik ve saldırganlık-öfke düzeyleri açısından **spor deneyimi değişkenine göre** anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde, sportmenlik alt boyutları olan sporda sorumluluklara bağlılık, sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ve rakibe saygı alt boyutlarında ve saldırganlık-öfke alt boyutları olan öfke ve saldırganlıkta istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bunun sebebi olarak araştırmamızdaki öğrencilerin okul takımlarında yer alma isteklerini profesyonel bir sporcu olma isteğinden ziyade, ailelerinin de yönlendirmeleriyle amatör bir bakış açısıyla, akademik başarının yanında sportif aktivite ve sosyalleşme alanı olarak düşünmeleri olduğunu söyleyebiliriz. Literatürde bu değişken ve örneklem grubuyla alakalı çalışmaya ulaşılamadığı için sadece araştırmacının kendi görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca spor deneyimi konusunda az sayıda çalışma olmasından ötürü sınıf değişkeni de deneyim konusunda değerlendirebilir. Bu açıdan baktığımızda Çavdar'ın (2008) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, sınıf değişkeni açısından öfke puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bostancı ve diğerlerinin (2017) 11-13 yaş grubundaki öğrencilerle ilgili çalışmada, yaş gruplarına göre saldırganlık puanında istatistiksel olarak bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır. Şahinler ve Ulukan'ın (2020) yapmış oldukları çalışmada spor yapma yılı değişkenine göre saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Diğer yandan çalışmamızdan farklı olarak Sezan (2016) öfke puanlarının kadın ve erkekler arasında sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Birinci sınıftaki öğrencilerin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha yüksek düzeyde öfkelerini içte tuttukları görülmüştür. Çelik ve diğerlerinin (2017) 17 farklı lisede öğrenim gören, okulun spor faaliyetlerinde yer alan 698 öğrenciyle yaptıkları araştırmada; spor yapma yılına göre edilgen saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılık bulunmazken, yıkıcı ve atılgan saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuçlar

- 1.Ortaöğretim öğrencilerinin çok boyutlu sportmenlik ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde; “Kurallara ve Yönetime Saygı” ve “Rakibe Saygı” alt boyutlarında sportmenlik yönelimleri orta düzeyde , “ Sosyal Normlara Uyum” ve “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutlarında ise yüksek düzeyde çıkmıştır.
- 2.Ortaöğretim öğrencilerin sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde; “Öfke” ve “Saldırganlık” alt boyutlarındaki saldırganlık yönelimlerinin orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.
- 3.Ortaöğretim öğrencilerinin ÇBSYÖ’ye ait sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutları ile SSÖÖ’ye ait öfke ve saldırganlık alt boyut düzeyleri arasında (ÇBSYÖ alt boyutları ile SSÖÖ’ye ait öfke alt boyutu düzeyleri arasında ve ÇBSYÖ alt boyutları ile SSÖÖ’ye ait saldırganlık alt boyutu düzeyleri arasında) negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.
4. Ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilememişken ($p>0.05$), “Sosyal Normlara Uyum”, “Kurallara ve Yönetime Saygı” ve “Rakibe Saygı” alt boyutlarında cinsiyetler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$).
- 5.Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; “Öfke” ve “Saldırganlık” alt boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$).
- 6.Ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri branş değişkenine göre incelendiğinde; “Sporda Sorumluluklara Bağlılık” alt boyutunda branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık tespit edilemezken ($p>0.05$), “Sosyal Normlara Uyum”, “Kurallara ve Yönetime Saygı” ve “Rakibe Saygı” alt boyutlarında branşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Branşı futbol olan öğrencilerin branşı basketbol ve branşı voleybol olan öğrencilerin sportmenlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Fakat branşı basketbol olan öğrenciler ile branşı voleybol olan öğrencilerin sportmenlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

7. Okul takımı sporcusu ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri açısından branş değişkenine göre incelendiğinde; “Öfke” ve “ Saldırganlık” alt boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Branşı futbol olan öğrencilerin branşı basketbol ve branşı voleybol olan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Aynı zamanda branşı basketbol olan öğrencilerin branşı futbol ve branşı voleybol olan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuş olup, branşı voleybol olan öğrencilerin branşı basketbol ve branşı futbol olan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

8.Okul takımı sporcusu ortaöğretim öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri açısından spor deneyimi değişkenine göre incelendiğinde; “Sporda Sorumluluklara Bağlılık”, “Sosyal Normlara Uyum”, “Kurallara ve Yönetime Saygı” ve “Rakibe Saygı” spor deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

9. Okul takımı sporcusu ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri açısından spor deneyimi değişkenine göre incelendiğinde; “Öfke” ve “Saldırganlık” alt boyutlarında spor deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

6.2.Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında belirlenen öneriler:

6.2.1. Çalışma İle İlgili Öneriler

- 1.Branş değişkeninde takım sporlarının kapsamı genişletilerek, bireysel sporlar da eklenebilir.
- 2.Nitel çalışma yöntemi de eklenerek, karma araştırma yöntemi ile daha derinlemesine bir araştırma yapılabilir.
- 3.Katılımcıların özelliklerini çeşitlendirerek daha geniş bir evren grubu ile çalışma yapılabilir.

6.2.2. Gelecek Çalışmalar İle İlgili Öneriler

- 1.Çalışma sonucunda sportmenlik puanları düşük, saldırganlık puanları yüksek olan futbol branşındaki öğrencilere ve tüm branşlarda sportmenlik puanları düşük, saldırganlık puanları yüksek sonucuna ulaştığımız erkek öğrencilere, öğretmenleri veya antrenörleri aracılığıyla sportmenlik davranışlarını geliştirici faaliyetler planlanabilir.
2. Bu araştırma İstanbul ilinde yer alan, merkezi sınav sistemi başarı yüzdelik dilimi 0.01 ile 1 arasında öğrenci kabul eden 10 okulu kapsamaktadır. Sportmenlik ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla farklı sosyo-kültürel kesimlerle çalışmalar yapılabilir.
- 3.Sporda saldırgan davranışların önüne geçilebilmesi, sportmen davranışların arttırılması ve öğrencilerin sportmenlik kültürü ile yetiştirilebilmesi için başta aileler olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı'nın, ilgili federasyonların ve spor kulüplerinin ortak hareket etmesi bu davranışların iyileştirilmesinde fayda sağlayabilir.
- 4.Saldırgan tutumlarla baş etme konusunda bilimsel yayınlardan ve ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlardan faydalanılabilir. Saldırgan tutum ve davranış sergileyen sporcuların spor dışında farklı sosyal aktivitelere katılmalarını sağlayarak saldırgan tutum ve davranışlarının önüne geçmeleri sağlanabilir.

7. KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

Acet, M. (2005). *Sporda saldırganlık ve şiddet*. Morpa Yayıncılık.

Açak, M. (2011). *İşitme engelli ve işitme engelli olmayan futbolcuların benlik saygıları ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Akdeniz M. (2007). *Öfke kontrolü eğitiminin lise öğrencilerinin öfke kontrol becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Aktaş, V. (2001). *Çocuklarda saldırganlık ile olumsuz niyet yükleme eğilimleri arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aktaş, Z., Çobanoğlu, G., & Yazıcılar, İ. (2004). Profesyonel erkek basketbolcuların saldırganlık düzeyleri ile maç başarıları arasındaki ilişkinin araştırılması. *Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3), 127-134.

Akyüz G, Kuğu N, Doğan O, Özdemir L. (2002). Bir psikiyatri polikliniğine başvuran evli kadın hastalarda aile içi şiddet, evlilik sorunları, başvuru yakınması ve psikiyatrik tanı. *Yeni Symposium*, 40, 41-8.

Altun, M.,& Güvendi, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2224-2240.

Aracı, H. (2001). *Lise beden eğitimi ders programları*. Nobel Yayın Dağıtım.

Arslan, Y.,& Balçıklı, G. S. (2019). Fiziksel performans düzeyi empati ve sportmenliği etkiler mi?: Elit kadın voleybolcular üzerine bir araştırma. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 140-148.

Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *İlköğretim Online (elektronik)*, 9(1), 379-388.

Artut, K. (2013). *Eğitim fakülteleri ve ilköğretim öğretmenleri için sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Anı Yayınevi.

Atalay, E. (2012). *Spor ahlaki nedir?*. <http://ercanatalay.blogspot.com/2012/01/spor-ahlaki-nedir.html>. adresinden alınmıştır

Atasoy, B. & Öztürk Kuter, F. (2005). Küreselleşme ve spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 11-22.

Avcı R (2006). *Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Aydın B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Atlas Yayın Dağıtım.

Aytek H. (1999). *Grup rehberliğinin orta öğretim basamağındaki öğrencilerin öfkeli davranışlarının kontrolü üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Balkaya F (2006). *Üniversite öğrencilerinde temas biçimlerinin öfke ve anksiyete ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Baudot, B. S. (2002). *Candles in the dark: a new spirit for a plural world*. University of Washington Press.
- Biaggio MK (1989) Sex differences in behavioral reactions to provocation of anger. *Psychol Rep*, 64, 23-26.
- Björkqvist, Kaj, Karin Österman, & Kirsti M. J. Lagerspetz. (1994). Sex differences in covert aggression among adults. *Aggressive Behavior*, 20, 27-33.
- Björkqvist, K. (2018). Gender differences in aggression. *Current Opinion in Psychology*, 19, 39-42.
- Bostan, G. & Kılıcgil, E. (2008). Beden eğitimi spor yüksekokulu öğrencisi olan ve olmayan Ankara üniversitesi öğrencilerinin saldırganlık boyutları. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor metre Dergisi*, 2(3), 19-27.
- Bozdemir, O. (2017). *Basketbol oynayan farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin spor ortamındaki empati becerileri ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişki* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulgu, N., Arıtan, C. K., & Aşçı, F. H. (2007). Gündelik yaşam, kadın ve fiziksel aktivite. *Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 167-181.
- Bushman, B. J. & Anderson, C. A. (2001). Is it time to pull the plug on the hostile versus instrumental aggression dichotomy?. *Psychological Review*, 108, 273– 279.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Örneklem yöntemleri*.
- Certel, Z., & Bahadır, Z. (2012). Takım sporu yapan sporcularda benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarz ilişkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 157-164.
- Cieps, Cio, Unesco.(1998). *Etabli par le CIEPSS en coopération avec le CIO et avec le concours de l'UNESCO*. Manifeste sur le fair-play. *Révue Olympique* (Sept.), Volume XXVII, No:22, 22-26.
- Conroy, D. E., Silva, J. M., Newcomer, R. R., Walker, B. W. and Johnson, M. S. (2001). Personal and participatory socializers of the perceived legitimacy of aggressive behavior in sport. *Aggressive Behavior*, 27, 405–418.
- Coulomb-Cabagno, G. & Rasclé, O. (2006). Team sports players' observed aggression as a function of gender, competitive level and sport type. *Journal of Applied Social Psychology*, 36, 1980-2000.
- Cüceloğlu D. (2005). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitapevi.
- Çavdar S. (2018). *Lise öğrencilerinin öfke kontrolleri, saldırganlık eğilimleri ve tolerans düzeylerinin spora katılım açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Çelik, A., Zengin, S., Baş, M. (2017). Sporcu lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(4), 20-31.
- Çelik, H. (2006). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinöz, F. Ç., Yurtcu, E., & Üstgörül, Y. E. (2020). Üniversite öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 1-13.

- Çobanoğlu MG. *Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Olgunun Sportif Performans Üzerine Etkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1993.
- Çobanoğlu G.B. (2006) *Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Dal, İ. Y. (2004). *Anadolu üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bilişim teknolojisi olanaklarının bilimsel araştırmada kullanmalarına ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Deniz M.E., Kesen N.F. ve Üre Ö. (2006). Yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin sürekli öfke ve öfke tarzı düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (EDAM)*, 6 (1), 133-159.
- Deptula, D. P., Cohen, R. (2004). Aggressive, rejected and delinquent children and adolescents: A comparison of their friendships. *Aggressive and Violent Behavior*, 9, 75-104.
- Dervent, F., Arslanoğlu, E., & Şenel, Ö. (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 521-533.
- Doğan, O. (2005). *Spor psikolojisi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Dollard, J., Doob, C. W., Miller, N. E., Mowrer, O. H. and Sears, R. R. (1939). *Frustration and aggression*. Yale University Press.
- Donahue, E. G., Rip, B. and Vallerand, R. J. (2009). When winning is everything: On passion, identity and aggression in sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 10, 526-534.
- Dökmen, Ü. (2008). *Küçük şeyler 3- yaşama yerleşmek (5. baskı)*. Remzi Kitabevi.
- Duda, J. L., Olson, L. K., & Templin, T. J. (1991). "The Relationship of Task and Ego Orientation to Sportsmanship Attitudes and the Perceived Legitimacy of Injurious Acts". *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62, 79-87.
- Edmonson B.C & Conger J.C. (1996). A review of treatment efficacy for individuals with anger problems: conceptual, assessment and methodological issues, *Clinical Psychology Review*, 16(3), 251-275.
- Efiliti, E. (2008). Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim odağının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 213-230.
- Efiliti, E. (Ed.). (2016). *Saldırganlıkla ilgili kuramsal yaklaşımlar*. Çizgi Kitabevi.
- Erdemli, A. (1992, Kasım). *Sportmenlik ve olimpizm*. Spor Bilimleri 2. Ulusal Kongresinde sunulan bildiri. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erdemli, A. (1996). *İnsan, spor ve olimpizm (1 Baskı)*. Sarmal Yayınevi.
- Eriş, T. (2020). *Orta öğretime devam etmekte olan öğrencilerin sporda sportmenlik ve ahlaktan uzaklaşma davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkal, M. (1986). *Sosyolojik açıdan spor*. Milli Eğitim Basımevi.
- Erkal, M. E., Güven, Ö., Ayan, D. (1998). *Sosyolojik açıdan spor*. Der Yayınları.
- Erkiner, D. (2012). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Eroğlu, S. (2009). *Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eron, L. D. (1987). The development of aggressive behavior from the perspective of a developing behaviorism. *American Psychologist*, 42(5), 435-442.
- Erşan EE., Doğan O., Doğan S. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyo-demografik açıdan değerlendirilmesi, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 31, 231-238
- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde program geliştirme*. Yelken Yayıncılık.
- Eysenck, M. W. (2009). *Fundamentals of psychology*. Psychology Press.
- Fontaine, R. G. (2005). Applying systems principles to models of social information processing and aggressive behavior in youth. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 64-76.
- Freedman, J. L. Sears, D.O. & Carlsmith J. M. (1978). *Sosyal psikoloji (1. baskı)*. (A. Dönmez, Çev.). İmge Kitabevi.
- Fromm, E. (1994). *Sevginin ve şiddetin kaynağı (6. Baskı)*. Papet Yayınevi.
- Grix, J., & Carmichael, F. (2012). Why do governments invest in elite sport? A polemic. *International journal of sport policy and politics*, 4(1), 73-90.
- Gümüş, H. Saraçlı, S., Karakullukçu Ö.F., Doğanay G. & Kurtipek S. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde fair play kavramı. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(2):430-438.
- Güner Ç.B. (2006). *Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Güneş, A. (2004). *Okullarda beden eğitimi ve oyun öğretimi*. Pegem Yayıncılık.
- Gürpınar, B., & Kurşun, S. (2013). Basketbolcuların ve futbolcuların sportmenlik yönelimleri. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 3(1), 171-176.
- Güvendi, B., & Pehlivan, M. Y. (2020). Dövüş sporcularının kendi kendilerine konuşmaları ile saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 168-176.
- Ibañez, J.C., Alcaraz, B.J., Mañrón, G.A., Valenzuela, V.A., & Murcia, M.J.A. (2019) The moderating role of sportsmanship and violent attitudes on social and personal responsibility in adolescents. A clustering classification approach. *Journal Plos one*, 14(2), 1-11.
- İkizler C., Karagözoğlu C. (1997). *Sporda başarının psikolojisi*. Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- İnal, A., N. (2003). *Beden eğitimi ve spor bilimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Jerzy, K. (2008). Aggression in sport, Esporte na América Latina: Atualidade e perspectivas. *UFPR - Curitiba - Paraná - Brasil*, 30, 1-10.
- Kabak, F. (2009). *Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O., & Demiray, E. (2017). Bireysel spor ve takım sporu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin araştırılması. *Journal Of International Social Research*, 10(50).
- Kahya, Y. (2020). Lisanslı spor yapan gençler ile lisanssız spor yapan gençlerin fair play anlayışları. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 52-66.

- Kalkan, T. (2017). *12-15 yaş grubu kadın hentbolcuların müsabaka öncesi kaygı durumlarının fair play tutumlarına etkisinin incelenmesi (Amasya ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karabıyık, Ç. (2003). *Üniversite öğrencilerinde saldırganlığı yordayan bazı değişkenler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasüleymanoğlu, A. (1992). *Yeni boyutlarıyla spor*. Engin Yayınları.
- Keeler, L. A. (2007). The differences in sport aggression, life aggression and life assertion among adult male and female collision, contact and non-contact sport athletes. *Journal of Sport Behavior*, 30, 57-76.
- Kenndy H.G. (1992). Anger and irritability. *British Journal of Psychiatry*, 161, 145-153.
- Keskin, C. (2015). *Liseler arası müsabakalara katılan sporcu öğrencilerin saldırganlık durumlarının araştırılması (Zonguldak-Kozlu örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Kılıç S. (2009). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin kişilik özellikleri ile sportmenlik yönelim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kısaç İ. (1999). Üniversite öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade biçimi düzeyleri, *Mesleki Eğitim Dergisi*, 1(1), 63-74.
- Kiper, İ. (1984). *Saldırganlık türlerinin çeşitli ekonomik, sosyal ve akademik değişkenlerle ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koç, Y. & Güllü, M. (2017). Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 19-30.
- Koç, Y., & Seçer, E. (2018). Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 247-259.
- Kotan, R. (2004). *Profesyonel futbol takım taraftarlarının sportmenlik anlayışları üzerine bir araştırma (Trabzon il örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kulaksızoğlu A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitapevi.
- Kurtiç, N. (2006). *Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler (Sakarya ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler (Anadolu üniversitesi ve Osmangazi üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Küçükatçeken, V. (2019). *Amatör kulüplerde futbol oynayan sporcuların sportmenlik anlayışlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Lee MJ, Whitehead J, Ntoumanis N (2007): Development of the attitudes to moral decisionmaking in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 369-392.
- Lorenz, K. (2008). *İşte insan, saldırganlığın doğası üzerine*. Cumhuriyet Kitapları.

- Lui, J.H. (2004). Childhood externalizing behavior: theory and implications. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*; 17, 3.
- MacKinnon-Lewis C. and Lofquist A. (1996). Antecedents and consequences of boys depression and aggression: family and school linkages, *Journal of Family Psychology*, 10(4), 490-500.
- Miller, B. W., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2004). Effect of motivational climate on sportpersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1997). *İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları*. Milli Eğitim Basımevi.
- Nas, K. (2017). *Futbolcuların saldırganlık düzeyleri ile öfke tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Nebioglu, D.. (2006). *Beden eğitimi dersinde örnek uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Nelson-Jones R. (Ed.). (1982). *Danışma psikolojisi kuramları*. Cassell Educational Limited.
- Nicholson, M., Hoye, R., & Houlihan, B. (Eds.). (2010). *Participation in sport: International policy perspectives*. Routledge.
- Özerkan, K. N. (2004). *Spor psikolojisine giriş*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Öztürk, N. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Öztürk, Y. M. (2019). *Aktif spor yapan ve yapmayan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin spora şiddet eğilimi ve saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Pehlivan, Z. (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, II (2), 49-53.
- Pepe,K., Kara, A., Özkurt, R., & Dalaman, O. (2019). Aktif spor yapan amatör sporcuların spor ortamında fair play (sportmen) davranışlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 497-506.
- Sezan, T. (2016). *Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sezen-Balçıklı, G. (2009). *Profesyonel futbolcuların fair play'e yönelik davranışları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sezen-Balçıklı G.,& Yıldırım, İ. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
- Stornes, T.,& Bru, E. (2002). Sportpersonship and perceptions of leadership: An investigation of adolescent handball players' perceptions of sportpersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15.
- Şahin, H. M. (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Nobel Yayınları
- Şahin, M. (1998). *Spor ahlakı ve sorunları*. Evrensel Basım Yayın. İstanbul.
- Şahinler, Y.,& Ulukan, M. (2020). Spor yapan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Öğrenci Çalışmaları*, 2(1), 16-24.
- Şimşek, B. (2018). KGO KR-20 ve KR-21 korelasyon hesaplamaları. <https://slideplayer.biz.tr/slide/13663729/> adresinden alınmıştır.

- Tamer, K., Pulur, A. (2001). *Beden eğitimi ve sporda öğretim yöntemleri*. Kozan Ofset
- Tavris C. (1982). *Anger: The misunderstood emotion*. Simon and Schuster Press.
- Teke, E. (2018). *Sporcuların kişilik özelliklerinin fair-play davranışına etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Tel, M.,Yaman,Ç., ve Altun, M. (2017). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları hakkındaki görüşleri. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 3, 16-26.
- Türkiye Futbol Federasyonu [TFF] (2016). *Türkiye futbol federasyonu kulüp lisans ve finansal sportmenlik talimatı*.
- Tiryaki, S. (1996). *Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi:(takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Tiryaki, S. (2000). *Spor psikolojisi*. Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Tok, Y.,(2001). *Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Topan A. (2011). *Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin sportmenlik anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topkaya İ. (2007). *Hareket beden eğitimi spor üzerinde öğrenme ve öğretimin temelleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Tsai E, Fung L (2005). Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *The Online Journal of Sport Psychology*, 7 (2), <http://www.athleticinsight.com/Vol7Iss2/Sportspersonship.htm> adresinden 17 Nisan 2013 tarihinde alınmıştır.
- Tucker, L. W. And Parks, J. B. (2001). Effects of gender and sport type on intercollegiate athletes perceptions of the legitimacy of aggressive behaviors in sport. *Sociology of Sport Journal*, 18 (4), 403-413.
- Tuncel, S. D.,& Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? Ölçek geliştirme: ölçeğin geçerlik ve güvenirliği. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 159-168.
- Tutkun, E., Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S. A., & Soslu, R. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- Tutkun, E., Güner, B.Ç. ve Ağaoğlu, S.A. (2006). *Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri. Muğla.
- Tuzgöl Dost, M., (2000). Ana baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2, 39-48.
- Ulukan, H. (2020). Recent Advances in Health Sciences. İçinde: Dalkılıç M., Kesinkaya HB. (ed.). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi*. 1. Baskı. Gece Kitaplığı. Ankara, 523-538.
- Vallerand RJ, Briere NM, Blanchard C, Provencher P. (1997). Development and validation of the multidimensional sportspersonship orientations scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 19(2), 197-206.

- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve şiddet (Türkiye’de eşler arası şiddet)*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Visek, A. J., Watson, J. C., Hurst, J. R., Maxwell, J. P., & Harris, B. S. (2010). Athletic identity and aggressiveness: A cross-cultural analysis of the athletic identity maintenance model. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 8(2), 99-116.
- Walker, S. & Richardson, D. R. (1998). Aggression strategies among older adults: Delivered but not seen. *Aggression and Violent Behavior*, 3(3), 287-294.
- Yalçın, H. F. (1995). *Beden eğitimi öğretmeni el kitabı*. Gazi Üniversitesi.
- Yıldıran, İ. (2004). Sportmenlik: kapsamı, Türkiye’deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.
- Yıldıran, İ., (1992, Kasım, 20-22). *Sporda fair-play kavramının tarihsel boyutları*. Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yıldıran, İ., Sezen, G. (2006). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının sportmenlik ve profesyonellik arasında ikilem barındıran somut örnek olaylara yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 3-14.
- Yıldırım, M. (2017). Üniversitelerde okul ve kulüp takımlarında oynayan sporcuların sporda fair-play anlayışlarının belirlenmesi (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi örneği). *İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (İÜBESBD)*, 4(1), 01-15.
- Yıldırım, N. B., & Göral, K. (2019). Gençlik ve spor merkezinde düzenlenen kurslara katılan gençlerin fair-play davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(4), 227-233.
- Yıldız, S. (2009). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yılmaz, S. (2013). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili Bayrampaşa ilçesi örneği)* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksel, A. (2005). *İlköğretim I. kademe 1., 2. ve 3. sınıflarda istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen gözlem ve görüşleri* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

8.EKLER

EK-1.Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Değerli Katılımcı,

“Lisanslı Olarak Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sportmenlik Yönelimi Ve Sporda Saldırganlık-Öfke Düzeyleri” konusunda yapılacak bilimsel bir çalışmada kullanmak üzere görüş ve düşüncelerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Konuya ilişkin vereceğiniz samimi cevaplarınız çalışmayı yönlendirecektir. İfadeleri değerlendirirken sizin için en uygun olan kutucuğa "X" işareti koymanız yeterli olacaktır. Vereceğiniz bilgiler araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Cinsiyet: Erkek ☐ Kız ☐

Branş: Basketbol ☐ Voleybol ☐ Futbol ☐

Spor Deneyimi(yıl): 0-1 ☐ 1-2 ☐ 2-3 ☐ 3 ve fazlası ☐

	Sevgili arkadaşlar, aşağıdaki ifadeler, sportmenlik ile alakalıdır. Ölçekte, yanıtlaması yaklaşık 10 dakika süren 20 madde bulunmaktadır. Lütfen ifadeleri dikkatle okuduktan sonra, (1) Hiç katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Biraz Katılıyorum, (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen katılıyorum seçeneklerinden size en uygun olanı (X) ile işaretleyiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.	1	2	3	4	5
2	Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım.	1	2	3	4	5
3	Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım	1	2	3	4	5
4	Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.	1	2	3	4	5
5	Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım	1	2	3	4	5
6	Hakem kararlarına uyarım.	1	2	3	4	5
7	Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.	1	2	3	4	5
8	Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım.	1	2	3	4	5
9	Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem.	1	2	3	4	5
10	Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim.	1	2	3	4	5
11	Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.	1	2	3	4	5
12	Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam.	1	2	3	4	5
13	Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
14	Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir	1	2	3	4	5
15	Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5
16	Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	1	2	3	4	5

17	Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.	1	2	3	4	5
18	Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	1	2	3	4	5
19	Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20	Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.	1	2	3	4	5

SPORDA SALDIRGANLIK VE ÖFKE ÖLÇEĞİ (SSÖÖ)

	Sevgili arkadaşlar, aşağıdaki ifadeler, saldırganlık ve öfke ile alakalıdır. Ölçekte, yanıtlaması yaklaşık 5 dakika süren 12 madde bulunmaktadır. Lütfen ifadeleri dikkatle okuduktan sonra, (1) Hiç katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Biraz Katılıyorum, (4) Katılıyorum ve (5) Tamamen katılıyorum seçeneklerinden size en uygun olanı (X) ile işaretleyiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Müsabaka sırasında dezavantajlı duruma düşersem hırçınlaşırım.	1	2	3	4	5
2	Müsabakayı kaybediyorsam rakibime karşı sertleşirim.	1	2	3	4	5
3	Sayı kaybettiğim zaman çılgına dönerim.	1	2	3	4	5
4	Müsabaka sırasında hayal kırıklığına uğradığımda öfkelenirim.	1	2	3	4	5
5	Müsabaka esnasında sinirlerimi kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
6	Hakemlerin hataları beni kızdırır.	1	2	3	4	5
7	Rakibe karşı sergilenen şiddet içeren davranışlar kabul edilebilir.	1	2	3	4	5
8	Avantaj sağlamak için kural dışı fiziksel güç kullanmak kabul edilebilir.	1	2	3	4	5
9	Rakiplerimin konsantrasyonunu bozmak için onlarla alay ederim	1	2	3	4	5
10	Rakibime karşı avantaj sağlamak için aşırı güç kullanırım.	1	2	3	4	5
11	Rakiplerimin dikkatini dağıtmak için onlara sözlü hakaretlerde bulunurum.	1	2	3	4	5
12	Rakipler bir dereceye kadar kötü davranışı kabul eder.	1	2	3	4	5

EK-2.Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği Kullanım İzni

Ölçek izni Gelen Kutusu x

Alıcı: ben ▾

9 Kas 2020 Pzt 15:04

Merhabalar, MSOS'u yapacağınız çalışmamızda kullanmanızda hiçbir sakınca yoktur. Araştırmanızda kolaylıklar dilerim..
GSB

Gazi Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi
Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü

EK-3.Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Kullanım İzni

Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği İzin Talebi

Gelen Kutusu x

25 Ocak Pzt 17:44 (7 gün önce)

☆ ↶ ⋮

Alıcı:

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisiyim. Doç Dr. Işıl AKTAĞ danışmanlığında yürüttüğüm " Okul Takımı Sporcusu Ortaöğretim Öğrencilerinin Fair Play ve Saldırganlık İle İlgili Tutumlarının Cinsiyet ve Spor Deneyimlerine Göre İncelenmesi" konulu araştırma çalışmasında kullanmak amacıyla "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği" nizi önce incelemek ve ardından uygun olursa kullanımına ilişkin izninizi ve ölçeğin bir örneğini rica ediyorum. Ölçeğinizin tam metnini maalesef bulamadım. Ama geçerlik ve güvenilirlik çalışmanızı okudum ve bazı maddeleri de orada gördüm. Benim için de uygun olabileceğini düşündüğüm için izninizi talep ediyorum.

Saygılarımla

Saadettin ZOR

İletişim:

- Saadettin ZOR

Alıcı: ben

25 Ocak Pzt 22:12 (7 gün önce)

☆ ↶ ⋮

Merhaba Sevgili Saadettin;

Tarafımızca Türkçeye adaptasyonu yapılmış olan "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğini" akademik çalışmalarında kullanmak üzere etik iznimi almış bulunmaktasın. Ölçekle ilgili belgeler eklidir. Başak bir sorun olursa iletişime geçmek için lütfen çekinmeyin. Danışmanın sayın Işıl hocaya da selam ve saygılarımı ilet lütfen.

Çalışmalarında başarılar diliyorum.